

Somaliske stemmer om hva samarbeid fremmer og hemmer

En kvalitativ studie av somaliske mødre og deres kontakt med barneverntjenesten i Norge

Nasra Cosob Hussein Jama
VID Vitenskapelige høyskole

Campus Oslo

Masteroppgave
Master i sosialt arbeid

Antall ord: 27 165
Dato: 25. mai 2018

MASTEROPPGAVE MAI 2018

Forord

For en prosess dette har vært! Alle de timene jeg har dedikert til denne masteroppgaven har ikke vært forgjeves. Å skrive en masteroppgave er krevende, men en interessant og lærerik prosess. Jeg har lært å jobbe selvstendig og analytisk over en lengre periode. Det har vært noen frustrerende stunder, men også noen eureka-momenter. Denne oppgaven og graden betyr mye for meg, da det vil markere enden på atten år på rad med skole. Jeg har mange å takke for muliggjøringen av denne oppgaven.

Jeg vil aller først takke de seks somaliske mødrene som sa ja til å bli intervjuet. Jeg er ydmyk og takknemlig for at dere ville stille opp. Uten dere ville jeg ikke hatt et utgangspunkt til å skrive oppgaven.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder, professor Tor Slettebø ved VID Vitenskapelige høgskole, for sine innspill og råd underveis i oppgaven. Tusen takk for ditt engasjement, verdifulle bidrag og oppfølging fra start til slutt.

Jeg vil takke min venninne, Thea-Sofie Andreassen, som har laget forsideillustrasjonen til oppgaven. Hun var velvillig og positiv da jeg spurte henne om å lage en illustrasjon. Hun har samtykket til at jeg kan gjengi det her. Det er en somalisk mor som omfavner sitt barn. Det er norsk landskap i bakgrunnen, og dette symboliserer norsk kultur. Sjalet, kjolen og fargene til disse plaggene symboliserer Somalia og somalisk kultur. Mor og barn er midt imellom to kulturer.

Takk til medstudenter som har vist interesse for min oppgave. Takk til min familie og gode venninner for å ha vært gode støttespillere. Jeg vil rette en stor takk til min kjære mor som alltid har vært der for meg. Du har spilt en viktig rolle for meg gjennom det hele, og jeg er evig takknemlig for det. Jeg vil takke forloveden min som har støttet meg helt siden starten på masterstudiet. Takk for at du minnet meg på mitt potensiale de gangene jeg tvilte på meg selv.

Oslo, mai 2018
Nasra Cosob Hussein Jama

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG	5
ABSTRACT	6
KAPITTEL 1 INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	8
1.2 PROBLEMSTILLING OG OPPGAVENS FORMÅL	8
1.3 BEGREPSFORKLARINGER	9
1.4 OPPGAVEN KNYTTET TIL SOSIALT ARBEID I PARTNERSKAP	10
1.5 OPPGAVENS OPPBYGGING	10
KAPITTEL 2 BARNEVERNTJENESTEN OG ETNISKE MINORITETER	12
2.1 KUNNSKAPSSTATUS PÅ FELTET OG TIDLIGERE FORSKNING	12
2.2 BARNEVERNTJENESTENS FUNKSJON	13
2.3 BARNEVERNTJENESTEN OG ETNISKE MINORITETER	13
2.5 DET SOMALISKE FOLKET	14
2.6 SOMALIERE I NORGE	14
KAPITTEL 3 TEORETISKE PERSPEKTIVER	16
3.1 DISKURS	16
3.1.1 Diskurspsykologi	16
3.2 KULTUR SOM TEORI	17
3.2.1 Beskrivende kulturforståelse	18
3.4 INDIVIDUALISME OG KOLLEKTIVISME	18
3.5 NETTVERK	19
3.6 KULTURKOMPETANSE	20
3.7 LEVEKÅRSFAKTORER	21
3.8 ET SOSIOLOGISK PERSPEKTIV PÅ SOSIAL KLASSE	21
3.9 MAKT OG AVMAKT	23
KAPITTEL 4 METODISK TILNÆRMING	25
4.1 KVALITATIV METODE	25
4.2 VITENSKAPSTEORETISKE PERSPEKTIVER	25
4.2.1 Sosialkonstruktivisme	25
4.2.2 Hermeneutikk	26
4.3 INTERVJU	27
4.4 UTVALG AV INFORMANTER	27
4.4.1 Inklusjonskriterier	27
4.4.2 Tilgangen til informantene	28
4.5 INTERVJUPROSESSEN	29
4.6 GJENNOMFØRINGEN AV INTERVJUER	29
4.7 INTERVJUGUIDE	29
4.8 TRANSKRIPSJON	30

4.9 ANALYSE.....	31
4.9.1 Avdekkingen av diskursene	32
4.10 MIN FORFORSTÅELSE	33
4.11 FORSKERROLLEN	34
4.12 RELIABILITET OG VALIDITET.....	34
4.13 ETISKE BETRAKTNINGER	35
KAPITTEL 5 PRESENTASJON OG ANALYSE AV DATAMATERIALET	37
5.1 ‘SKAL DISSE TA BARNA VEKK FRA MEG!?’ BARNEVERNFRYKTDISKURSEN.....	38
5.2 ‘DU RINGTE DEM? HVORFOR RINGTE DU IKKE SOMALIERE?’ OSS MOT DEM DISKURSEN.....	41
5.2.1 Et antagonistisk forhold	46
5.3 ‘DET ER INGEN BEDRE FOR BARNET ENN MOREN’ MORSKJÆRLIGHETSDISKURSEN	48
5.3.1 Rollen som somalisk mor i Norge	53
5.4 ‘VI MÅ MØTES ET STED PÅ MIDTEN’ KULTURDISKURSEN.....	54
5.4.1 En kollektivistisk forståelse i et individualistisk samfunn	58
5.4.2 Religionens rolle i barneoppdragelsen	62
5.5 ‘JEG FIKK DET JEG TRENGTE OG MYE MER’ DISKURSEN OM DET GODE SAMARBEIDET ...	65
KAPITTEL 6 OPPSUMMERENDE DRØFTING OG AVSLUTNING	72
6.1 KULTURELLE OG SOSIALE UTFORDRINGER	72
6.2 LEVEKÅR- OG INTEGRERINGSUTFORDRINGER.....	74
6.3 Å TA KONTAKT MED BARNEVERNET: DAMNED IF YOU DO, DAMNED IF YOU DON’T.....	74
6.4 KURS OM FORELDREVEILEDNING	75
6.5 KONKLUSJON.....	76
REFERANSELISTE	79
VEDLEGG 1 - INFORMASJONSSKRIV	84
VEDLEGG 2 - SAMTYKKEERKLÆRING	85
VEDLEGG 3 - INTERVJUGUIDE	86

Sammendrag

Denne masteroppgaven omhandler somaliske mødres opplevelser av barneverntjenesten i Norge. Hensikten med oppgaven er å innhente kunnskap som kan bidra til å styrke samarbeidet mellom barnevernet og minoriteter i Norge. Et mål er å øke den flerkulturelle kompetansen som ofte etterspørres.

Det teoretiske grunnlaget i analysen er diskursteori, diskurspsykologi, kulturteori, sosiologisk perspektiv på sosial klasse og makt. Disse perspektivene skal gi en grundigere forståelse for informantenes opplevelser.

Den metodiske tilnærmingen er intervju, og utvalget består av seks somaliske mødre som har eller har hatt kontakt med barneverntjenesten i Norge. Det ble gjennomført individuelle intervjuer med hver informant, og med deres tillatelse ble intervjuene tatt opp på bånd. Intervjuene ble senere oversatt og grundig analysert. Resultatet ble presentert i diskurser som hadde blitt avdekket; ”barnevernfryktdiskursen”, ”oss mot dem diskursen”, ”morskjærlighetsdiskursen”, ”kulturdiskursen”, og ”diskursen om det gode samarbeidet”.

Undersøkelsen viser at de somaliske mødrene hadde lite tillit til barnevernet før den første kontakten med barnevernet, og i begynnelsen. Denne mistilliten avtok etter hvert som de samarbeidet tettere. Materialet viser at det er stigma knyttet til det å ha vært en klient hos barneverntjenesten, og de møter misnøye fra det somaliske miljøet. Mødrene opplevde et godt samarbeid med barneverntjenesten, blant annet på grunn av god oppfølging både under og etter at sakene deres ble avsluttet. Det har blitt uttrykket ønske om kurs til minoritetsforeldre om hvordan de skal oppdra barn i Norge. Datamaterialet gir en indikasjon på at frykten for barnevernet er tilstede i det somaliske miljøet, og at det er grunnleggende forskjeller på synet på morsrollen og barneoppdragelse som bidrar til utfordringer mellom minoriteter og barnevernet.

Abstract

The subject for the master thesis is Somali mothers' experiences with the Norwegian Child Welfare Service. The purpose of the study is to achieve a higher insight and understanding that can help strengthen the collaboration between the Norwegian Child Welfare Service and minorities in Norway. It aims to increase the multicultural competence that is often requested.

The theoretical foundation for the thesis is discourse theory, discourse psychology, cultural theory, sociological perspective on social class and power. These theoretical perspectives are used to achieve a higher understanding of the experiences of the informants.

The methodological approach for the study is interview, and the study group consists of six Somali mothers, all of whom have or have had contact with the Norwegian Child Welfare Service. The interviews were conducted with each informant, and with their permission the interviews were recorded. The interviews were translated and analyzed thoroughly. The results were presented in categories of uncovered discourses: 'The fear of the Norwegian Child Welfare Service discourse', 'the Us versus Them discourse', 'the mother's love discourse', 'the culture discourse' and 'the good collaboration discourse'.

The data analysis of the study shows that the Somali mothers had little confidence in the Norwegian Child Welfare Service before the initial contact, and in the beginning. This distrust declined throughout the collaboration. The data analysis shows that there is stigma attached to having been a client of the Norwegian Child Welfare Service, and the mothers have faced discontent from the Somali community. The mothers experienced a satisfactory collaboration with the Norwegian Child Welfare Service at the end, due to adequate follow-up both during and after their cases had been concluded. It has been requested courses on parental guidance to minority parents, on how to adapt to the Norwegian way of parenting. The data analysis indicates that the fear of the Norwegian Child Welfare Service is present in the Somali community, and that there are fundamental differences in the view on the mother role and child rearing that contribute to the challenges between minorities and the Norwegian Child Welfare service.

Kapittel 1 Innledning

Somaliske foreldre er livredde for det norske barnevernet. Det utnytter barn for å få frie tøyler. Nå trygler somaliske foreldre om bedre dialog med nettopp barnevernet. Myndighetene mener at tillit ikke endres over natten (Stokke & Olsen, 2018).

- Foreldrekurs bør bli obligatorisk for flyktninger. Mange norsksomaliske foreldre sliter med barneoppdragelse. Ubah Aden mener at foreldre må få mer hjelp til å lære hvordan de skal oppdra barna i Norge (Stokke & Olsen, 2018).

Dette er overskriftene til to artikler publisert i Aftenposten tidligere i år. Artikkelen omhandler somalieres skepsis til barnevernet, og det viser hvor dagsaktuelt den utfordringen barneverntjenesten står overfor er. Hvordan skapes og opprettholdes tillit i et miljø hvor det generelt råder mistillit og skepsis? Har det noe med sosio-kulturelle faktorer å gjøre, som utfordrende levekår, og mangel på arbeidsmuligheter? Kommer det av mangel på informasjon om barneverntjenesten? Har barneverntjenesten for lite kulturkompetanse? Dette er noe av det jeg kommer til å belyse, reflektere over og drøfte i denne masteroppgaven.

Det er ofte mye negativt fokus på somaliere og barnevernet som en offentlig tjeneste i Norge. Fangen (2008, s. 21) hevder at det har vært lite forskning på somaliere, og at det er for mange negative omtaler i mediene. Det har vært flere oppslag i mediene om den åpne mistilliten som blir vist av flere etniske minoriteter når det gjelder barnevernet. Det kommer stadig frem at minoriteter er i konflikt med barnevernet, og mange av dem er uenige i hvordan barnevernet handler. Flere foreldre med minoritetsbakgrunn frykter barnevernet. Både minoritetsforeldre og representanter for barnevernet forteller om misforståelser og vanskelig samarbeid (Ali, 2015, s. 148). Av den grunn ønsker jeg å belyse somaliske mødres erfaringer og opplevelser av å ha vært i kontakt med barneverntjenesten, og trekke frem hva som har fungert og hva som kan forbedres. En forutsetning for godt barnevernfaglig arbeid er å utvikle en praksis der barn og familier opplever å bli møtt med forståelse for de faktiske livene de lever. (Rugkåsa, Ylvisaker & Eide, 2017, s. 11). Dette kan skape grunnlag for tillit. Det er nødvendig at det norske samfunnet har tillit til at barnevernet møter og forstår utsatte familier og barns situasjon med åpenhet og respekt (Eide & Rugkåsa, 2015, 78).

Jeg deltok på Norsk Barnevernkongress i september 2017 der temaet var ‘‘Barn over grenser: Norsk barnevern i en mangfoldig verden’’. Jeg fikk faglig påfyll om barneverntjenestens arbeid med minoriteter, og inspirasjon til å fordype meg i dette temaet. Jeg er interessert i kultur og kulturforskjeller, og hvordan dette spiller inn på flere områder i ulike samfunnsinstitusjoner, som når det gjelder barneoppdragelse i familien. Som en ung somalisk kvinne har jeg fått høre en rådende skepsis til barneverntjenesten innad i det somaliske miljøet i Norge. Uformelle samtaler innad i miljøet kunne bekrefte en generell skepsis til barnevernet. Flere uttrykker frykt for spesielt barnevernets mulighet til å gjennomføre en omsorgsovertakelse. Oppgaven tar for seg hva slags opplevelse av barnevernet som råder blant en etnisk minoritetsgruppe, og hva som ligger til grunn for dette.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Tema i oppgaven er somaliske mødre og deres møte med barneverntjenesten i Norge. Jeg ønsket å bidra med kunnskap som kan være nyttig i arbeidet med minoriteter i barnevernet. Interessen for somaliere og barnevern er i tråd med min bakgrunn som somalier. Det ga meg en interesse av å undersøke hvordan denne minoritetsgruppen oppfatter barnevernet som en offentlig tjeneste. Etter å ha hatt en praksisperiode i barnevernet, ble jeg mer opptatt av barnevernets samarbeid med minoriteter. I praksisperioden møtte jeg flere somaliske brukere. Mest av alt ville jeg gi de somaliske mødrene en plattform der de kunne snakke ut om sine erfaringer, opplevelser, antagelser, bekymringer og gleder knyttet til deres møte med barnevernet. Med masteroppgaven vil jeg fremheve hva som oppleves som hemmende og fremmede i kontakten mellom somaliere og barnevernet. Hvordan er dette sett i lys av synet på somalisk barneoppdragelse? Hvordan kan religion og kultur ha en innvirkning på morsrollen og barneoppdragelsen? Hvilke spesielle utfordringer har somaliske mødre når det gjelder hvordan de skal forholde seg til barnevernet? Dette er noe av det jeg kommer til å undersøke i denne oppgaven.

1.2 Problemstilling og oppgavens formål

Problemstillingen er:

- Hvordan opplever somaliske mødre kontakten med barneverntjenesten i Norge?

Delproblemstilling er:

- Hva er det som fungerer godt og hva er det som kan forbedres i samarbeidet mellom somaliske mødre og barneverntjenesten?

Hensikten med oppgaven er å belyse hvordan mødre i denne minoritetsgruppen opplever samarbeidet og kontakten med barneverntjenesten. Fokuset vil være på hva som har blitt opplevd som positivt, og hva som har et forbedringspotensial i kontakten de har hatt med barneverntjenesten. Føler de seg sett, hørt og forstått av denne offentlige tjenesten? Mitt bidrag til forskningsfeltet vil rette søkelyset mot hva somaliske mødre etterlyser i kontakten med barneverntjenesten.

1.3 Begrepsforklaringer

Jeg vil gjøre rede for noen av de mest sentrale begrepene som blir brukt i oppgaven: etnisitet og etniske minoriteter, etnosentrisme, innvandrere, kulturel relativisme, somaliske mødre og stigma.

Etnisitet og etniske minoriteter:

Etnisitetsbegrepet blir brukt for å beskrive de opplevde kulturforskjeller som blir relevante i samhandlingen mellom innvandrere og etnisk norske. Det betegner samtidig hvilken makt den ene gruppen har i forhold til den andre (Aadnesen & Hærem, 2007, s.56).

Etniske minoriteter defineres som en gruppe som er i mindretall i et stort samfunn, som er politisk relativt avmektige, og som eksisterer som en etnisk kategori over en viss periode (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 77).

Etnosentrisme:

Etnosentrisme går ut på å vurdere fremmede skikker og verdier ut fra ens egen kultur. Man plasserer sitt eget folkeslag i sentrum, og rangerer og vurderer alle andre på en skala alt etter hvor mye de ligner på en selv (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 47).

Innvandrere:

Innvandrere er personer som er bosatt i Norge, og født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre og har fire utenlandskfødte besteforeldre (Dzamarija, 2014, s 10).

Kulturrelativisme:

Kulturrelativisme er synet på at kulturer er relative og bare kan forstås ut fra seg selv. Ifølge dette synet ville det være umulig å rangere kulturer etter kvalitet, moral eller utviklingsnivå (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 47).

Somaliske mødre:

Det er mødre av somalisk etnisitet bosatt i Norge. De somaliske mødrene har bodd i Norge fra åtte til atten år, og de har alle vært i kontakt med en barneverntjeneste. Jeg kommer mer inn på dette i metodekapittelet.

Stigma:

Stigma innebærer at en person har en egenskap som er dypt diskrediterende og vanærende, og personen utelukkes dermed fra det sosiale fellesskapet. Stigmatisering fører ofte til at personen diskrimineres og ekskluderes fra den sosiale sammenheng, og får ofte problemer med sosial støtte (Norvoll, 2009, s. 106-107).

I denne oppgaven kommer jeg til å bruke "barnevern" og "barneverntjeneste" om hverandre.

1.4 Oppgaven knyttet til sosialt arbeid i partnerskap

IFSW (2014) definerer sosialt arbeid som en profesjon som arbeider for sosial endring og problemløsning i forhold mellom mennesker med det mål å forbedre deres velferd.

Partnerskap forstås som en formell struktur i forhold som skal bringe sammen en kombinasjon av interesser mellom mer enn en aktør (Dalrymple & Burke, 2006, s. 131).

Oppgaven tar for seg flere typer partnerskap: Mellom barnevernansatte, brukere, politiet, sosialtjenester, krisesenter, skole og barnehage. Barneverntjenesten forholder seg også til andre aktører som kommunen og helsevesenet.

1.5 Oppgavens oppbygging

For å gi en oversikt over oppgavens struktur og inndeling, vil jeg presentere oppbyggingen av oppgaven. Oppgaven er inndelt i seks kapitler som består av ulike temaer og tilnærminger.

Kapittel 1 er innledningen, og oppgaven i sin helhet blir presentert. Det inneholder en presentasjon av problemstilling, bakgrunn og hensikt med oppgaven. I kapittel 2 blir det redegjort for kunnskapsstatus på feltet og tidligere forskning, barneverntjenesten, og samarbeidet og utfordringene som eksisterer mellom barneverntjenesten og etniske minoriteter. Det vil bli redegjort for somaliere og deres historie, og generelt om somaliere i Norge, for å gi en grundigere forståelse om denne minoritetsgruppen. Kapittel 3 inneholder redegjørelse av det teoretiske rammeverket. Kapittel 4 omhandler valg av metode, og gjennomgang av forskningsprosessen. Det inneholder en beskrivelse av det kvalitative forskningsintervjuet, transkripsjon, valg av informanter og etiske betraktninger knyttet til oppgaven. De metodiske valgene vil bli presentert og begrunnet. I kapittel 5 presenteres analysen og funnene i lys av de teoretiske perspektivene. Det vil først være presentasjon av funn, deretter drøfting av hver diskurs. Kapittel 6 er en oppsummerende avslutning der de sentrale funnene blir presentert og ytterligere drøftet i lys av tidligere forskning. Til slutt er det noen anbefalinger for videre forskning.

Kapittel 2 Barneverntjenesten og etniske minoriteter

Dette kapitlet tar for seg barneverntjenestens funksjon, og barneverntjenestens møte med etniske minoriteter. Jeg skal redegjøre for hvilke utfordringer som eksisterer mellom disse to partene, og den offentlige diskusjonen om disse utfordringene. Det bli gjort greie for det somaliske folket, og somaliere i Norge.

2.1 Kunnskapsstatus på feltet og tidligere forskning

Berit Berg og Veronica Paulsen (2015, s. 154) gjennomførte et forskningsprosjekt med fokus på innvandrere og barnevernet, hvor målet var å identifisere områder det er behov for mer kunnskap om. Kunnskapsstatusen på dette feltet viser at møtet mellom innvandrerbefolkningen og barnevernet har en del utfordringer for både tjenesteyteren og klienten. Saksbehandlere knyttet ofte disse utfordringene til språk- og kulturforskjeller, manglende felles referanserammer og ulik forståelse av barneoppdragelse. Utfordringene handlet hovedsakelig om kulturforskjeller og manglende kultursensitivitet i barnevernet. Behovet for å ta hensyn til både minoritetsperspektivet og levekårsperspektivet blir løftet frem som et sentralt punkt (Berg & Paulsen, 2015, s. 154). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet satser på et mer kunnskapsrettet barnevern. Videreutdanningen ‘‘Barnevern i et minoritetsperspektiv’’ etablert i noen høyskoler i Norge. Det er både viktig og nødvendig at det norske samfunnet har tillit til at barnevernet møter og forstår utsatte familier og barns situasjon med åpenhet og respekt. I barnevernet er tilliten spesielt sårbar, både fordi barnevernets arbeid utøves i skjæringspunktet mellom det private og det offentlige, og fordi barnevernet har makt til å gripe inn i menneskers privatliv (Eide & Rugkåsa, 2015, s. 78).

Kunnskapsstatusen på feltet viser at det eksisterer utfordringer og mistillit mellom minoriteter og barnevernet. Når det gjelder somaliere, har blant annet Fangen engasjert seg i studier av somaliere i Norge. Studier om barnevernet og minoriteter har vært aktuelt i den første utgaven fra 2015 i tidsskriftet Norge. Flere av artiklene omhandlet utfordringene mellom barneverntjenesten og minoriteter i Norge. Kunnskapsstatusen på feltet indikerer at det er behov for et bedre samarbeid med minoriteter. Når det gjelder studier som går i dybden på somaliere og deres kontakt med barneverntjenesten, har jeg ikke lyktes med å finne det. Dette

kan indikere at det er et kunnskapshull. Jeg kommer mer inn på tidligere forskning i kapittel 6, der jeg drøfter i lys av mine funn.

2.2 Barneverntjenestens funksjon

Den langsiktige intensjonen bak barnevernets samfunnsoppdrag, er at barn gjennom kortsiktige hjelpetiltak og forebyggende arbeid får bedre muligheter til å delta i samfunnslivet på lik linje med andre når de blir voksne (Nordby, Bennin & Buer, s. 2013, s. 49). I barnevernlovens formålsparagraf §1-1 står det at loven skal sikre at barn og unge som lever under bekymringsfulle forhold, får den hjelp og omsorg de har behov for når de trenger det. Barneverntjenesten har også et spesielt ansvar for å avdekke ulike former for problemer, og sette inn tiltak på et tidlig tidspunkt. Barneverntjenesten skal også medvirke til at barns interesser ivaretas av andre offentlige etater og organer jf. blv § 3-2, og det små samarbeides med andre sektorer og forvaltningsnivå (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, 151-152). På denne måten involverer barnevernets arbeid et partnerskap med flere andre aktører i samfunnet, som for eksempel NAV, skolen, barnehagen og kommunene. I tillegg til dette må barnevernet forholde seg til den politiske sfæren, da lover kan endres.

Barnevernets arbeid består i en stor grad av å vurdere hva slags hjelp familier trenger for å sikre barn en god nok omsorgssituasjon (Rugkåsa m.fl., 2017, 34). Samfunnets velferdsapparat som barnevernet er en del av, har en plikt til å sørge for at barn ikke utsettes for omsorgssvikt, men kan leve innenfor rimelig trygge, omsorgsfulle og uforutsigbare rammer (Nordby m.fl., 2013, s. 49). Barnets velferd skal komme først, og da må barn medvirke i beslutninger som omfatter deres eget liv.

2.3 Barneverntjenesten og etniske minoriteter

Flere av barneverntjenestens brukere kommer fra land der de ikke har en offentlig tjeneste som barnevernet. I mange tilfeller stiller innvandrere seg uforstående til hele institusjonen barnevern (Manum, 2015, s. 141). I de senere årene har dette skapt diskusjoner i det offentlige rom som omhandler hvordan det kan skapes et bedre samarbeid mellom barneverntjenesten og etniske minoriteter. I disse diskusjonene har det blant annet blitt påpekt manglende kompetanse, uklare forbindelser mellom statens velferdspolitikk og gjeldende integreringspolitikk, og minoritetsgruppers motstand og opprør mot det de anser som ikke-legitime inngrep i minoritetsetniske familiers forhold (Eide & Rugkåsa, 2015, s. 78). Det

stilles spørsmål om hvorvidt barnevernansatte har tilstrekkelig kulturell kompetanse til å forstå minoriteter, og få til et godt samarbeid med dem. Foreldre og ulike innvandrersorganisasjoner har tatt til orde for at barnevernet ikke forstår eller tar hensyn til deres kultur og oppdragelsesstrategier og derfor fatter beslutninger på feilaktig grunnlag. Det blir påpekt at forholdet mellom barnevernet og minoritetsbefolkningen i stor grad er preget av mistillit (Eide & Rugkåsa, 2015, s. 78). Det tiltaket som fryktes mest blant minoriteter er omsorgsovertakelse. De materielle vilkårene for omsorgsovertakelse fremgår av bvl. § 4-12.

2.5 Det somaliske folket

For å skape en bedre forståelse må man få frem de historiske erfaringene som medlemmer av ulike nasjonalitetsgrupper bringer med seg (Engebrigtsen & Fuglerud, 2009, s. 48). Somalisktalende folk er i dag spredt over fem nasjonalstaters territorier: Djibouti, Somaliland og Puntland i nord, Ethiopia i vest og Somalia og Kenya i sør (Engebrigsten & Fuglerud, 2009, s. 44). Det eksisterer en klanorientering i det somaliske miljøet. En klan er den segmentære ættelinjen som trekkes langs farslinja. Klanen man tilhører bestemmes av fars klan, som igjen bestemmes av farfars klan (Haakonsen, 2005, s. 21). Kolonimaktene på slutten av 1800-tallet førte til en oppsplitting av den somaliske nasjonen. Italia tok nåværende Somalia, Storbritannia tok nåværende Somaliland og Frankrike tok nåværende Djibouti. Det somaliskdominerte området Ogaden ble annektert av Ethiopia (Engebrigsten & Fuglerud, 2009, s. 46- 47). Etter uavhengigheten i 1960 og unionen mellom de to store somaliske regionene Somaliland og Somalia, ble det gjennomført et demokratisk valg av president. Det oppsto konflikter mellom nord og sør, som hadde blitt forsterket gjennom kolonitiden. President Barres styre styrket i 1991 etter økende opprør og kamphandlinger, samt bombing av byen Hargeisa i 1988. Etter presidentens fall i 1991, tok bevæpnede grupper kontrollen over hovedstaden Mogadishu, mens de nordlige områdene samme år erklærte seg som uavhengige under navnet Republikken Somaliland, med Hargeisa som hovedstad (Engebrigsten & Fuglerud, 2009, s. 47-48). Mange somaliere i Norge i dag er flyktninger, og flere flyktet på grunn av politisk motivert vold eller forfølgelse (Fangen, 2008, s. 34).

2.6 Somaliere i Norge

Somaliere utgjør den fjerde største gruppen innvandrere med 28700 personer (SSB, 2017). Norskfødte barn av innvandrere fra Somalia utgjorde den nest største gruppen med 12800 personer, noe som er nesten 1000 flere enn året før (SSB, 2017). Somaliere får ofte flere

negative omtaler enn positive i media. Det er viktig å ta i betraktning at somaliere kom til Norge sent på 80-tallet og tidlig 90-tallet, og sammenlignet med andre innvandrergupper, har de ikke vært i Norge lenge. Somaliere kommer fra et samfunn der staten har brutt sammen og der slekts-systemene utgjør sikkerhetsnett. Dette innebærer at sosiale rettigheter er ukjente, og at man ikke umiddelbart kan regne med at reglene for å oppnå dem er kjent eller respektert (Engebrigtsen, 2005, s. 170). Forskjellig erfaringsbakgrunn fra Somalia kan påvirke hvordan somaliere opplever møtet med Norge. Tidligere identiteter i forhold til religion, klasse, klan, by/bygd, nord/sør og utdanning kan være viktige faktorer som påvirker hvordan de tilpasser seg i Norge (Fangen, 2006, s. 8). Tall fra SSB viser at sysselsettingen er lavest blant innvandrere fra Somalia og Eritrea (SSB, 2016) Forskjeller i innvandringsgrunn, botid og utdanning bidrar til ulikhetene i sysselsetting, men også tradisjoner fra det landet de forlot. Norskfødte med innvandrerforeldre har høyere sysselsetting enn innvandrere (SSB, 2018). Det er flere somaliere i Norge som tar høyere utdanning.

Kapittel 3 Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet vil de teoretiske perspektivene bli presentert og redegjort for. Disse perspektivene vil bli anvendt i analysen av datamaterialet. De sentrale perspektivene er diskurs, kulturteori, sosiologisk perspektiv på sosial klasse og ulikhet, og makt. Jeg skal i dette kapitlet diskutere relevansen disse teoriene har til problemstillingen.

3.1 Diskurs

Diskurs kan være en teori, og en måte å analysere tekster på. Diskursanalyser fokuserer på å studere menneskeskapte tekster, handlinger og tegn, og hvordan disse er sosialt konstituert gjennom vaner og konvensjoner som er så etablerte at de oppfattes som ‘naturlige’ (Hitching & Veum, 2015, s. 11). Jørgensen og Phillips (1999, s. 9) definerer diskurs som en bestemt måte å snakke om og forstå verden på. Det vil bli brukt begreper fra diskursteorien og diskurspsykologien i analysen av datamaterialet. Gjennom diskursanalyser studeres mening der den oppstår, og det er i språket (Neumann, 2002, s. 18). Intervjuene vil gi informasjon om informantenes personlige opplevelser og erfaringer gitt innenfor en bestemt kontekst og tema. Det er somaliske kvinner som er mødre, og dette i seg selv skaper et bestemt perspektiv. Det er språket som konstituerer den sosiale verden (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 18).

Jeg vil anvende diskurs som teori og metode i analysen av datainnsamlingen. Jeg vil undersøke hvordan mødre snakker om deres opplevelser med barneverntjenesten og hva de trekker frem som viktige temaer, og derfor kan diskursanalyse være en egnet metode og teori å anvende.

3.1.1 Diskurspsykologi

Innenfor sosialpsykologien har diskursanalysen utviklet seg til en viktig sosialkonstruktivistisk fremgangsmåte. I motsetning til kognitivismen ser diskurspsykologien tekster og muntlig språk som konstruksjoner av verden, orientert mot sosiale handlinger (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 105). Diskurspsykologien har ulike tilganger som gruppeprosesser, og selvet og identitet. Kognitivistisk tilnærminger til stereotyper og gruppekonflikt forsøker å forstå de typiske sosialpsykologiske prosessene, som skaper konflikter mellom grupper. Det sentrale her er at når folk blir medlemmer av grupper,

begynner de å identifisere seg med gruppen og ser den sosiale virkeligheten ut ifra gruppens perspektiv. Når folk kategoriserer seg som medlem av en gruppe, uttrykker de en sosial identitet fremfor en personlig identitet, og da bruker man stereotypier. Ens selvoppfattelse baseres på felles ideer vedrørende gruppen, som for eksempel hva det vil si å være en somalier, eller somalisk mor (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 110-111).

Diskurspsykologien ser på selvet som å være på grensen mellom en ekstern verden utenfor individet og en intern psykologisk verden. Identiteter er diskursive og ikke faste; det vil si at de formes gjennom språket. For diskurspsykologer er språk ensbetydende med det å konstruere en identitet, og folk har flere, fleksible identiteter. Disse identitetene kan forstås som produkter av ulike diskurser, og disse kan være motsetningsfylte. Et eksempel på dette er dersom du er født i Norge av somaliske foreldre, kan din identitet som somalier være i konflikt med din identitet som norsk (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 115). De somaliske mødrene kan ha flere identiteter som 'mor', 'kone', 'somalier', 'norsk' og 'muslim'.

Jeg vil belyse datamateriale ved hjelp av diskurspsykologi, fordi de somaliske mødrene er en del av en gruppe. Dette kan knyttes opp mot kollektivistiske samfunn der det legges vekt på den kollektivistiske identiteten mer enn den individuelle. Jeg ønsker å undersøke hvordan de ulike identitetene formes gjennom språket når de forteller om sine opplevelser og erfaringer med barneverntjenesten.

3.2 Kultur som teori

De somaliske mødrenes opplevelser og erfaringer av barnevernet kan sees i lys av deres kultur, og hvordan de selv har vokst opp i en annen kultur og land. Folk i forskjellige deler av verden forstår verden rundt seg på ulike måter, noe som påvirker deres handlingsvalg i situasjoner (Engebrigtsen & Fuglerud, 2009, s. 13-14). Aadnesen og Hærem (2007, s. 53) definerer kultur som et system av felles forståelsesmåte, og verdier innenfor en gruppe, som gjør at gruppen forstår hverandre. Det er noe man lærer i ens eget miljø. Noe som praktiseres som ønskelig hos en befolkningsgruppe, kan bli sett på som uakseptabelt og avvik hos en annen.

Jeg har valgt å anvende kultur som et teoretisk perspektiv, fordi kultur nærmest er et uunngåelig tema når det kommer til barnevernets møte med minoriteter. Det kan være både

utfordrende og problematisk å tilpasse seg eller forstå mennesker med annen kulturell bakgrunn, når man først har blitt sosialisert inn i en kulturell kontekst. Kulturbegrepet dekker således både hva mennesker har til felles, og hva som skiller ulike grupper fra hverandre (Schackt, 2009, s. 10). Kommunikasjon fremkommer som en viktig komponent for å skape forståelse mellom ulike kulturer og praksiser.

3.2.1 Beskrivende kulturforståelse

Det beskrivende kulturbegrepet defineres som de ideer, verdier, regler, normer, koder og symboler om et menneske overtar fra den foregående generasjon, og som man forsøker å bringe videre, oftest noe forandret, til den neste generasjon (Klausen, 1992, s. 27). Det legges vekt på at kultur er historisk forankret, at tradisjon er en vesentlig del av kulturen, og at det er noe vi lærer i et samfunn. Det handler om tatt-for-gitt-heter, der man handler uten å tenke over hvilke referanserammer man bruker. Det beskriver fordomsfritt hva mennesker har frembragt og vedlikeholdt for å kommunisere med hverandre og forholde seg til verden (Dahl, 2013, s. 35-36). Det dekker synlige kulturelle ytringsformer som klær eller religiøse skikker. Dermed går man inn på kulturinnholdet som er meningen bak ytringsformene. En muslimsk kvinne som går med hijab kan for eksempel ha en annen oppfatning av plagget enn en kvinne som ikke gjør det (Dahl, 2013, s. 36-37). Det er viktig å presisere at kultur er noe som er samfunnsskapt (Rugkåsa m.fl., 2017, s. 26). Det har oppstått ut ifra tradisjoner som har blitt ført videre fra generasjon til generasjon. Da er urimelig å bedømme andre kulturer ut ifra sin egen, da denne bedømmelsen er subjektiv, og vil være styrt av ens egne tanker, premisser og erfaringer.

De somaliske mødrene har en annen kultur, tradisjon og andre verdier. Måten de opplever sin kontakt med barneverntjenesten er knyttet til det kulturelle perspektivet de har på sin morsrolle og barneoppdragelse.

3.4 Individualisme og kollektivism

Ulike samfunn har ulike samfunnsverdier og syn på mennesker og deres samhandling med andre mennesker. I Norge står individualismen sterkt, der man er vant til å dyrke individets rett til å bestemme over sitt eget liv (Nordby m.fl., 2013, s. 277). Hovedforskjellen mellom individualisme og kollektivism som samfunnsverdier er hensynet til den enkelte versus

kollektivet eller storfamilien. Individualistiske samfunn og kulturer har fokus på det enkelte mennesket og verdien av uavhengighet, mens kollektivistiske samfunn og kulturer har fokus på gruppens harmoni. Avgjørelsene her blir også tatt ut fra hensyn til gruppen, og det blir ikke godt mottatt om man ikke stiller seg bak gruppens normer og verdier (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 107). Psykologiprofessoren Harry C. Triandis hadde følgende definisjoner av kollektivism og individualisme:

Collectivism may be initially defined as a social pattern consisting of closely linked individuals who see themselves as part of one or more collectives (family, co-workers, tribe, nation); are primarily motivated by the norms of, and duties imposed by, those collectives; are willing to give priority to the goals of these collectives over their own personal goals and emphasize their connectedness to members of these collectives. A preliminary definition of individualism is a social pattern that consists of loosely linked individuals who view themselves as independent of collectives; are primarily motivated by their own preferences, needs, rights and the contracts they have established with others; give priority to their personal goals over the goals of others; and emphasize rational analysis of the advantages and disadvantages to associating with others (Triandis, 1995, s. 2)

Triandis forstår det som sosiale mønstre som beskriver tilbøyeligheten ulike mennesker har til å sette seg selv i sentrum, eller se på seg selv som en del av en gruppe. Disse forskjellene vil kunne skape sprik i måten man oppdrar barn, forstår kultur og samhandler med andre på.

Mange innvandrere kommer fra kollektivistiske samfunn der man tenker ut ifra storfamilien. Storfamilien danner et stort nettverk av personer rundt barnet, og innad i nettverket har personene ulike omsorgs- og oppdragerfunksjoner i forhold til barnet. Somalisk klanfelleskap forutsetter at den enkelte setter sine individuelle behov og ønsker til side for det som er til klanens beste, og til gjengjeld stiller klanen opp for den enkelte når det er behov for det i form av støtte eller beskyttelse (Opsal, 2005, s. 61).

3.5 Nettverk

I denne konteksten vil nettverkbegrepet være knyttet til familie, bekjente og andre mennesker som man forholder seg til i dagliglivet. Det knyttes opp til sosial samhandling, sosiale relasjoner og uformell struktur. Sosial samhandling kjennetegnes ved gjensidig handling mellom mennesker. Det er en sosial relasjon dersom samhandlingen mellom partene får en varighet, stabilitet eller regelmessighet. Uformell struktur innebærer at samhandlingen foregår

mellom menneskene i familielivet, blant venner, naboer eller kollegaer (Fyrand, 2016, s. 29). Formelle strukturer er organisasjoner som består av ulike formaliserte roller som er tillagt bestemte funksjoner og ansvar (Fyrand, 2016, s. 29). De sosiale interaksjonene blir regulert i form av normer, som er en form for sosiale veivisere som styrer samhandlingen mellom mennesker (Fyrand, 2016, s. 36). Størrelsen og tilgangen til en persons nettverk kan variere, spesielt for mennesker som har kommet til andre land, og forlatt slektningene sine i hjemlandet. Individens sosiale nettverk er viktige for folks tilgang til ressurser, og dermed for deres opplevelse av trygghet i dagliglivet og også kontroll over egen livssituasjon (Engebrigtsen og Fuglerud, 2009, s. 69).

Jeg vil anvende dette perspektivet for å belyse den sterke gruppekulturen i det somaliske miljøet, da somaliere kommer fra et kollektivistisk land, og nettverket har en stor betydning for en persons sosiale liv. Flere somaliske menn er arbeidsløse og har derfor vanskeligheter med å ivareta sin tradisjonelle forsørgerrolle. For somaliske kvinner øker ofte belastningen med et stort antall barn når støttende naboer og familiemedlemmer ikke lenger er tilgjengelige (Engebrigtsen & Fuglerud, 2009, s. 73).

3.6 Kulturkompetanse

Norge er et flerkulturelt samfunn, og derfor er det viktig at man har kompetanse om andre kulturer, slik at man bedre kan forstå og bygge broer. I den offentlige diskurs er det ofte uklart hva slags innhold denne type kompetanse bør ha. Ofte reduseres behovet for flerkulturell kompetanse til at et "vi" – altså majoritetsbefolkningen – bør forstå "de andre", som vil si etniske minoritetsgrupper som har innvandret eller flyktet til Norge i løpet av de siste tiårene (Thorbjørnsrud, 2009, s. 201). Kulturkompetansediskursen i sosialt arbeid kan være et svar på utfordringer sosialarbeidere erfarer i arbeid med klienter med minoritetsetnisk bakgrunn (Rugkåsa m.fl., 2017, s. 80). Da etterspørres det at kulturkompetansen økes i arbeid med minoriteter. Denne type kompetanse kan tilby sosialarbeidere en ramme for å forstå, kommunisere og samhandle effektivt med andre mennesker på tvers av ulike kulturer. Den kan samtidig bidra til å dekke et behov for å forstå relasjoner mellom kulturell majoritet og minoritet. Kulturkompetanse kan være et vanskelig begrep å definere og forholde seg til. Det råder ikke alltid en bestemt særegenhet over en kultur, da kultur er kompleks og mangfoldig.

3.7 Levekårsfaktorer

Mange innvandrere har forlatt sitt hjemland på grunn av krig, fattigdom og dårlige vilkår. De har opplevd tap og elendighet før de kom til Norge. Det kan være utfordrende å komme til et nytt land og tilpasse seg en ny levemåte. SSB ga ut en publikasjon av 12 artikler fra 2017 publisert i deres nettsider om innvandrere og deres norskfødte barn i Norge. Denne publikasjonen sier noe om utviklingen av levekår over tid (SSB, 2017). Når det gjelder fruktbarhet, føder innvandrerkvinner stadig større andel av barna i Norge. I 2016 hadde nærmere 27 % av de nyfødte en mor som var innvandrer (SSB 2017). Dette kan være et kulturelt fenomen, da mange innvandrere kommer fra land der de bor i storfamiliesituasjoner. Da kan det være at en del bor trangt, spesielt i storbyene. 60,4 % av personer med innvandrerbakgrunn bor i en bolig som husholdningen eier i 2016, mot 90% i befolkningen. Det er variasjoner i innvandrergruppene, men generelt kan dette indikere at integreringen i den norske boligmodellen ikke helt har lyktes (SSB, 2017).

Det som henger sammen med en utfordrende boligsituasjon er dårlig økonomi. Hvor stor del av inntekten som kommer fra yrkesinntekter, kapitalinntekter og overføringer varierer mellom de ulike innvandrergruppene; innvandrere fra Polen har 86% av inntektene fra betalt arbeid, mens innvandrere fra Somalia har 43%. Somalia og Eritrea har betydelige andeler personer med lavinntekt, henholdsvis 72 % og 59 % (SSB, 2017). Dette perspektivet kan belyse hvordan levekår kan ha en innvirkning på de somaliske mødrenes opplevelse av barneverntjenesten.

3.8 Et sosiologisk perspektiv på sosial klasse

Samfunnsstruktur og klasse kan belyse menneskers muligheter og levekår ved å se på underliggende maktstrukturer som kan virke determinerende. Bourdieu snakker om det sosiale rom som hele samfunnet, og klassestrukturen er fordelingen av ressurser. Samfunnet består av ulike objektive posisjoner som samfunnsmedlemmene kan inneha, avhengig av hvor mye og hvilken type ressurser og kapital de besitter. Disse posisjonene er hierarkiserte og har en relasjonell struktur, det vil si at hver posisjon defineres kun gjennom den relasjon den har til andre posisjoner. For at noen skal kunne være høyere opp i hierarkiet, må det først være noen som befinner seg under. Innenfor det sosiale rom, finnes det sosiale felt, som er en sfære, arena og institusjon innenfor det sosiale rom. Dette kan være det økonomiske felt, det

politiske felt, det vitenskapelige felt, det kunstneriske felt eller det religiøse felt (Aakvaag, 2008, s. 151-155).

Bourdieu definerer kapital som knappe ressurser det er konkurranse om blant individer og grupper i samfunnslivet. Dette gir makt i egenskap av å være en ressurs som kan brukes til å oppnå fordeler i det sosiale livet. De tre hovedformene for kapital er økonomisk, sosial og kulturell (Aakvaag, 2008, s. 151). Økonomisk kapital blir trukket frem som den viktigste av dem. Har man veldig lav økonomisk kapital kan dette tyde på vanskelige levekår eller fattigdom. Da kan det samtidig være vanskelig å skaffe seg de andre typene av kapital. Sosial kapital går ut på hvor rikt ditt nettverk er, av for eksempel familie, venner, bekjente, kolleger, naboer, medstudenter og frivillige organisasjoner. Det handler om å ha mennesker som er innflytelsesrike på ulike nivåer, som for eksempel kan hjelpe til med å skaffe jobb. Kulturell kapital gir makt gjennom resultater i utdanningssystemet, tilgang til eksklusive sosiale miljøer gjennom, for eksempel ekteskap og vennskap, eller generell status og prestisje. Kulturell kapital deles inn i to kategorier der den første er uformell og kalles "dannelse" og "god smak". Dette består i en generell dømmekraft og vurderingsevne som viser seg i evnen til å sette pris på og beherske høykulturen i samfunnet. Dannelsen tilegnes oftest tidlig i livsløpet, med familien som viktigste sosialiseringsement. Den andre typen er mer formell og betegnes ofte som "utdanningskapital", fordi den består i kunnskap og formelle utdanningstitler tilegnet via skoler, høyskoler og universiteter (Aakvaag, 2008, s. 152-153).

Disse faktorene er med på å forklare levekårsutfordringer. Med lav økonomisk kapital vil man slite økonomisk, med lav sosial kapital vil man ha begrenset tilgang til hjelp fra de rundt seg og, med lav kulturell kapital vil man ikke forstå kulturelle koder i samfunnet, ei heller ha utdanning. Det er noen som har bedre forutsetninger til å tilegne seg disse kapitalene enn andre. Dette kan være mennesker som er født inn i ressurssterke familier, som kan tilrettelegge for at deres barn også får de samme godene. For en somalisk alenemor som ikke kan språket, vil det være vanskelig å tilegne seg de ulike kapitalene. Dette kan være med på å skape en skjevdeling i samfunnet, og bidra til at den sosiale ulikheten blir synliggjort og opprettholdt. Det er viktig å presisere at selv om disse kapitalene blir sett på fra et strukturelt perspektiv, har aktørene ulik grad av muligheter til å påvirke sine egne liv.

Jeg har valgt å anvende dette perspektivet for å forklare informantenes ulike grad av tilgang til disse kapitalene, og hvordan dette har hatt en innvirkning på hvordan de opplevde deres kontakt med barneverntjenesten.

3.9 Makt og avmakt

Makt er et begrep som kan belyses fra flere perspektiver. De som har makt og autoritet, er de som kan definere et problem (Erikssen & Sajjad, 2015, s. 236). Foucault er særlig opptatt av forholdet mellom makt og viten. Utgangspunktet hans er at makt ikke er historisk konstant, men i stadig endring. Makt forstås som noe relasjonelt og som kommer til uttrykk når man påvirker andre. En vanlig definisjon av makt er at person A har makt over person B dersom person A får person B til å gjøre noe han ellers ikke ville ha gjort. Det er evnen til å kontrollere hva som skjer, få ting til å skje og blokkere ting som ikke skal skje (Dahl, 2013, s. 125). Makt er et viktig begrep å forholde seg til fordi makt vanligvis er evnen til å gjennomføre beslutninger som ikke bare berører ens eget liv, men også andres liv. Dette kan bety at enkelte mennesker som har makt, kan følge egne interesser selv om det går utover andre (Dahl, 2013, s. 125-126). Det er en utfordring å forholde seg til den makten man har, spesielt i yrker der man er i en posisjon til å utøve makt. Barnevernet er et slikt yrke, fordi barnevernansatte har makt til å ta beslutninger som har innvirkning på familier.

Foucault betrakter språk og diskurser som er viktig styringsredskap, der diskurser er utsagn som er styrende for videre språk og handling. Hvordan man ordlegger seg om et fenomen, definerer implisitt regler og legger begrensninger for hva som senere kan sies, og for hvem vi kan være (Engebretsen & Heggen, 2012, s. 49).

Opplevelse av avmakt kan ha sammenheng med krysspress mellom hjelp og kontroll. Et eksempel er sosialarbeidere som i arbeid med familier på asylmottak eller med enslige mindreårige flyktninger opplever at en restriktiv asylopolitikk begrenser handlingsrommet. På denne måten blir kanskje barnets beste satt til side til fordel for kontrollpolitikk (Rugkåsa m.fl., 2017, s. 28). Sosialarbeidere møter individer og grupper som ofte er marginaliserte og avmektige i samfunnet, og de utøver makt i kraft av sin rolle og kontroll over ressurser. De har også makt symbolsk makt og definisjonsmakt til å definere brukeres behov og hva som skal til for at problemer løses (Rugkåsa m.fl., 2017, s. 27-28).

I beslutningsprosesser som angår dem kan brukere føle seg oversette eller fremmedgjorte. Jeg vil anvende dette perspektivet for å belyse forholdet mellom de somaliske mødrene og de barnevernansatte, og beslutningene som ble tatt i deres saker.

Kapittel 4 Metodisk tilnærming

I dette kapittelet vil det bli redegjort for den metodiske tilnærmingen. Formålet er å gi en forståelse for hvordan jeg har begrunnet mine metodiske valg i forhold til hva som passer analysen av datamaterialet mitt. Det vil også bli gjort greie for min bakgrunn og forforståelse som har vært med å påvirke oppgaven.

4.1 Kvalitativ metode

Et mål med kvalitative tilnærminger er å oppnå en forståelse av sosiale fenomener og spesielt ved bruk av fortolkning. Kvalitative metoder egner seg godt til å studere personlige og sensitive emner og studier av temaer som det er lite forskning på fra før av (Thagaard, 2013, s. 11-12). Det handler om å få en dypere innsikt i hvordan mennesker forholder seg til sin livssituasjon (Dalen, 2011, s. 15).

I denne oppgaven er det et sosialt fenomen som skal undersøkes, og datamaterialet vil bli innhentet fra informanter. Av den grunn er kvalitativ metode en velegnet metode å anvende. Det vil bli tatt opp personlige og sensitive emner i og med at jeg vil undersøke deres opplevelser. Jeg har valgt intervju som primær kilde til datainnsamling, fordi det gir meg materiale til å besvare problemstillingen. De teoretiske perspektivene er sekundærkilder som skal støtte opp, belyse og problematisere mine funn.

4.2 Vitenskapsteoretiske perspektiver

Jeg skal presentere de to vitenskapsteoretiske perspektivene som oppgaven bygger på: Sosialkonstruktivisme og hermeneutikk. Jeg vil redegjøre for perspektivene, og hvilken relevans de har for analysen av datamaterialet i kapittel 4.

4.2.1 Sosialkonstruktivisme

Sosialkonstruktivisme legger vekt på at språklig sosial interaksjon som betingelse for kunnskap: all språklig samhandling konstruerer relasjonen så vel som mellom subjekter som mellom subjekt og verden. Gjennom disse konstruksjonene etableres vår selvforståelse og virkelighetsforståelse (Thomassen, 2006, s. 180). Jørgensen og Phillips (1999, s. 13 og 14) referer til Burrs' (1995) fire premisser i sosialkonstruktivismen. Det første er at man har en

kritisk innstilling overfor selvfølgelig viten. Virkeligheten er kun tilgjengelig for oss, gjennom våre egne kategorier. Det andre er at det historisk og kulturell spesifisitet. Vårt syn på verden er alltid kulturelt og historisk forankret. Mødrene i kontakt med barnevernet kommer fra en bestemt kultur, og deres forståelser, erfaringer og opplevelser vil være påvirket av deres kulturelle standpunkt. Det tredje er at det finnes en sammenheng mellom viten og sosiale prosesser. Viten skapes i sosial interaksjon. Det fjerde er at det finnes en sammenheng mellom viten og sosial handling. I et bestemt verdensbilde blir noen handlinger naturlige, mens andre blir utenkelige. Dette kan igjen knyttes til kultur, da noen handlinger kan være aksepterte der andre ville forkastet dem.

Diskurs er en underkategori av sosialkonstruktivismen. Datamaterialet belyses fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv, fordi jeg bruker diskurs som teori og analytisk tilnærming. Jeg retter søkelyset mot hvordan de somaliske mødrene hvordan ordlegger seg om sine opplevelser og erfaringer. Dette gir meg en indikasjon på hvordan de oppfatter sin sosiale virkelighet.

4.2.2 Hermeneutikk

Begrepet "hermeneutikk" betyr å tolke eller fortolke. Gadamer regnes som å være fornyeren av hermeneutikken i det forrige århundret. I moderne tid er hermeneutikk for øvrig knyttet til allmenn teori om fortolkning og forståelse (Thomassen, 2006, s. 157). Den hermeneutiske tilnærmingen legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivåer. Hovedtanken er å se på dypere meningsinnhold, og at mening bare kan forstås i lys av den sammenheng det som studeres er en del av.

Gadamer stiller seg i opposisjon til Descartes' tanker om å forkaste overleverte oppfatninger og forutsetninger man bar på. Han argumenterer for at man alltid har spor og elementer av kulturen med seg (Krogh, 2009, s. 49). Siden all forståelse kommer fra forforståelser så påvirker tidligere tiders hendelser, tanker og handlemåter de kontekstene vi tenker og handler innenfor i dag. Med andre ord så er vår forståelse strukturert av forestillinger overlevert fra fortiden (Thomassen, 2006, s. 87). På denne måten vil disse mødrenes beskrivelser av opplevelsen med barnevernet være deres fortolkning av virkeligheten.

Jeg undersøker hvordan de somaliske mødrene fortolker sine erfaringer og opplevelser med barneverntjenesten. Hermeneutikk er en relevant tilnærming, da jeg med min bakgrunn også sitter på min egen forforståelse. Dette vil jeg komme mer inn på i senere avsnitt.

4.3 Intervju

Jeg har valgt intervju som min datainnsamlingsmetode, fordi intervjuene vil gi meg informasjon om mine informaners personlige opplevelser og erfaringer gitt innenfor en bestemt kontekst og tema. Det kvalitative forskningsintervjuet søker dermed å forstå verden sett fra informantens side. Som intervjuer snakker man med folk fordi man vil vite hvordan de beskriver opplevelsene sine eller artikulerer handlingsvalgene sine (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 20). Informantene er somaliske mødre, og problemstillingen omhandler hvordan de har opplevd og erfart kontakten med barnevernet. Intervju er en særlig egnet for å gi informasjon om hvordan personer som intervjues, opplever og forstår seg selv og sine omgivelser (Thagaard, 2013, s. 58). Jeg ville undersøke hvordan de beskriver opplevelsene, og da er intervju en relevant forskningsmetode.

4.4 Utvalg av informanter

I dette avsnittet vil jeg presentere utvalget av informanter, og intervjuprosessen. Jeg vil redegjøre for utfordringer jeg har møtt på, og hvordan de ble løst. Det endelige utvalget består av seks somaliske mødre, hvorav fire av disse er alenemødre.

4.4.1 Inklusjonskriterier

Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg, der man velger informanter om har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen og de teoretiske perspektivene (Thagaard, 2013, s. 60). Informantene er somaliske mødre som har eller har hatt kontakt med barneverntjenesten i Norge. Med kontakt menes at det har vært opprettet en sak, og at de har blitt innkalt til samtaler, eller fått iverksatt tiltak. Jeg valgte å kun intervju mødre. Jeg begrunner dette valget med at i somalisk kultur er det generelt tradisjonelle kjønnsroller som råder, der far jobber og mor er hjemme med barn. I en somalisk sammenheng vil den personen som har størst innflytelse på barn nesten alltid være moren (Moen & Ahmed, 2005, s. 194). Kvinnen er sett på som den primære omsorgspersonen i familien. Jeg var ikke opptatt av informantens sivilstatus da jeg skulle rekruttere, men fire

av informantene var alenemødre. Det var mødrene som hadde den fulle omsorgen for barna, og dette kan underbygge argumentet om at det i somalisk kultur er moren som blir ansett som den primære omsorgspersonen, og at det gjerne forblir sånn etter samlivsbrudd. Jeg ønsket et variert utvalg når det gjaldt informantenes bosteder, og rekrutterte til slutt seks informanter fordelt på fire kommuner i Norge. Jeg har valgt å avgrense antall informanter til seks, på grunn av oppgavens begrensede omfang, og av praktiske årsaker som tid og mulighet. Metning har i den kvalitative metodelitteraturen vært brukt som et kriterium for å avgrense utvalget. Det representerer at det en forestilling om at det foreligger en endelig mengde fakta som man skal innhente for å kunne beskrive feltet i sin helhet (Malterud, 2017, s. 64). Jeg nådde et metningspunkt etter det siste intervjuet, fordi jeg hadde hørt diskurser som gikk igjen hos de fleste informantene. Seks informanter har gitt meg tilstrekkelig datamateriale til å gjennomføre en analyse, men jeg må likevel presisere at funnene ikke vil være representative somaliske mødre i Norge.

4.4.2 Tilgangen til informantene

Denne delen av prosjektet var en utfordring, og jeg innså at jeg hadde undervurdert tilgangen til informanter. Jeg har en god somalisk venninne, som hjalp meg med å rekruttere to informanter. Hun henvendte seg uformelt til de potensielle informantene som hun kjente til, og hvis de var interesserte og ga samtykke til at jeg kunne ringe og avtale tid, tok jeg kontakt. Et familiemedlem hjalp meg med rekrutteringen av to informanter. En annen informant ble rekruttert ved hjelp av snøballmetoden, da en informant anbefalte en annen. Snøballmetoden går ut på å kontakte noen personer som har de egenskapene eller kvalifikasjonene som er relevante for problemstillingen, og deretter be disse om navn på andre med tilsvarende egenskaper (Thagaard, 2013, s. 62). Jeg hadde også lagt informasjonsskriv hos barneverntjenesten hvor jeg hadde en praksisplass, der jeg rekrutterte en informant. Jeg fikk til slutt det varierte utvalget av informanter som jeg ønsket. Det er mulig det kan være bedre å sende informasjonsskriv og samtykkeerklæring på forhånd, slik at de får all informasjonen skriftlig. Selv om jeg lagde informasjonsskriv på både somalisk og norsk, var det noen av informantene som hadde problemer med å lese. Av den grunn leste jeg for dem som ønsket det. Jeg forsikret meg gjennom de som hjalp meg å rekruttere, at informantene gjorde seg forstått på hva studien gikk ut på. Dette gjorde jeg ved å informere dem om prosjektets formål.

4.5 Intervjuprosessen

Da undersøkelsen behandler sensitive opplysninger, måtte jeg melde det inn til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) (Thagaard, 2013, s. 25). Søknaden tok for seg oppgavens omfang, og i hvilken grad den tok hensyn til etiske retningslinjer.

Informasjonsskriv og samtykkeerklæring som skulle bli lest og skrevet under av informantene ble også vurdert. Prosjektet ble godkjent i første omgang, og jeg kunne komme i gang med intervjuene.

4.6 Gjennomføringen av intervjuer

Et intervju kan foregå på et naturlig sted, som informantens eget hjem, eller et annet sted som informanten kjenner godt. Det kan også foregå på et kunstig sted, som kan være et nøytralt rom som verken intervjuer eller informant kjenner til fra før av (Jacobsen, 2010, s. 92).

Møtestedet ble valgt av informantene selv. Det endte med at jeg møtte alle informantene i deres hjem, mens barna var på skolen, eller drev med lekser i et annet rom. Intervjuene bar preg av å bli gjennomført i en rolig og avslappende atmosfære hos alle informantene. En informant hadde laget middag. Flere informanter satte frem snacks og drikke, og var opptatte av at jeg skulle føle meg komfortabel. Jeg startet med å gi dem informasjonsskrivene, slik at de kunne lese disse. Deretter skrev de under på samtykkeerklæringen. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd. Fordelen med å ta opptak underveis i et intervju, er at man kan konsentrere seg om informantene og deres reaksjoner (Thagaard, 2013, s. 112). Jeg hadde også en notatblokk. Noe jeg merket meg i intervjusituasjonen, var at i begynnelsen gjorde synet av diktafonen to informanter noe ukomfortable. De ba om at jeg skulle stoppe, og uttrykket bekymring over hvem som kom til å høre på båndet. Dette var etter at de hadde lest informasjonsskriv, og gjort seg forstått med innholdet. De trengte en ekstra muntlig forsikring fra meg. Jeg forsikret dem igjen at det kun kom til å bli meg. Jeg ga dem tid til å tenke og hente seg inn, og ba de om å gi beskjed om de ville fortsette. Denne ekstra forsikringen gjorde dem mer avslappet og i stand til å fortsette.

4.7 Intervjuguide

Intervjuguiden ble utformet med utgangspunkt i problemstilling og delproblemstilling. Fremgangsmåten i studien har vært basert på en delvis strukturert tilnærming. Spørsmålene var fastlagte på forhånd. Jeg foretok intervjuene på somalisk, etter at jeg først hadde skrevet

intervjuguiden på norsk, og deretter oversatt den til somalisk. Jeg stilte meg fleksibel til at informantene tok opp temaer og digresjoner som ikke var planlagt (Thagaard, 2013, s. 98). Jeg hadde strukturert intervjuguiden etter temaer, og flere spørsmål innenfor disse temaene. Disse temaene var “den første kontakten med barnevernet”, “videre kontakt med barnevernet”, “den generelle oppfatningen av barnevernet”, “foreldreskap og kulturelle perspektiver” og “tilleggsspørsmål”. Grunnen til at jeg valgte delvis strukturert intervju var fordi selv om noen av spørsmålene var viktige å stille alle informantene, ville jeg gi hver informant mulighet til å snakke om det som var viktig for dem.

Jeg var bevisst på ikke la altfor mange temaer slippe til, og å holde fokus på den røde tråden. Dette måtte jeg gjøre uten å virke stressende på informantene, eller kutte dem av mens de snakket om noe de syntes var viktig. Reaksjoner som informanten formidler non-verbalt kan gi inntrykk av at spørsmålene er vanskelige å komme inn på (Thagaard, 2013, s. 118). Det var noen spørsmål som gikk litt inn på informantene. En informant syntes det var tungt å snakke om at hennes datter ble plassert på institusjon. Det kan være vanskelig for en informant å snakke om noe som knyttes til lidelse (Andvig, 2010, s. 38). Da ga jeg informanten tid til å tenke og hente seg inn før vi fortsatte.

4.8 Transkripsjon

Transkribering er en prosess der man lytter til intervjuene, og skriver ordrett ned hele samtalen. De to kravene som stilles til transkribering er at det har blitt gjort et opptak, og at det er mulig å høre samtalen som er tatt opp på båndet. En fordel ved transkribering er at materiale struktureres i tekstform, og da blir det lettere å få oversikt over det (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 206). Transkripsjon innebærer en del etiske spørsmål som man må ta hensyn til. For å være på den sikre siden, overførte jeg alle opptakene til pc-en min. Det er viktig og nødvendig å lagre opptakene og transkripsjonene trygt, og å slette opptakene når de ikke lenger skal brukes (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 213).

Alle intervjuene var foretatt på somalisk, og da måtte jeg oversette til norsk. Jeg oversatte direkte fra somalisk til norsk. Jeg oversatte store deler selv, men fikk også hjelp av en autorisert tolk. Oversettingen var utfordrende da det var ord og uttrykk som var vanskelig å finne gode nok ord på norsk. Det finnes ulike somaliske dialekter. Under intervjuene forsto jeg det de fortalte meg, men noen av informantene forsto ikke alltid hva jeg sa. De var flinke til å stoppe meg, eller be meg parafrasere, om det var noe jeg sa som de ikke forsto.

En kritikk av transkripsjon knyttet til reliabilitet, er at det også kan hende at man hører feil. Når det gjelder validitet er det et faktum at det ikke finnes en objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 211-212). Jeg forsøkte likevel å oversette hvert ord så nøyaktig som mulig, og tror på at jeg fikk til passende oversetting. Som forsker husker man gjerne de sosiale og emosjonelle aspektene ved intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 207). Da jeg hørte på opptakene, husket jeg ansiktsuttrykkene og kroppsspråket til informantene. Dette hadde jeg notert, og det hjalp meg til å bedre forstå det som ble sagt. Det må også vurderes om man skal ta med for eksempel pauser, intonasjonsmessige understrekninger og følelsesuttrykk som latter og sukk (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 208). Jeg valgte å ta med latter i form av "haha", og smålyder som "mm". Grunnen til dette er at det fortsatt er en form for kommunikasjon. Dersom informantene ler, er det også en form for å kommunisere at noe for eksempel er latterlig. Dette kan si noe om deres holdning til det de snakker om. Smålyder som "mm" tok jeg med mest for min egen del, fordi det skapte flyt i teksten, og for at det ikke skulle være så tungt å lese lange avsnitt. For ordens skyld har jeg ikke valgt å ta med disse småordene i presentasjonen av datamateriale i kapittel 4.

4.9 Analyse

Diskursanalyse kan utføres på ulike måter. På individnivå analyseres de diskurser som personer anvender i en samtale. Diskursanalyse på et generelt nivå fokuserer på hvordan informantene anvender enten de samme eller ganske like diskurser i samtalen. Da relateres diskursene som er representert i samtaler, til kulturelt etablerte nøkkeldiskurser (Thagaard, 2013, s. 126-127). Jeg har utført en diskursanalyse på et generelt nivå, der jeg har funnet mønstre i hva slags diskurser informantene fører om ulike temaer.

Det første steget i analyseprosessen var å sette i gang med transkriberingen. Jeg hadde overført lydfilene fra diktafonen til pc-en, og da kunne jeg justere hastighet, slik at det var enklere å høre det de sa. Jeg kunne spole frem og tilbake for å få en repetisjon av det de sa dersom det var noe uklart. I og med at jeg transkriberte direkte fra somalisk til norsk, vil dette være min fremstilling av det de sa. Som nevnt i annet avsnitt, forsøkte jeg å finne passende oversetting fra somalisk til norsk. Prosessen var lang og krevende, men til slutt satt jeg igjen med 135 sider med datamateriale som var klar for å analysere.

Temasentrert analyse knyttes til presentasjoner av materialet hvor det rettes oppmerksomhet mot temaer som er representert i prosjektet (Thagaard, 2013, s. 181). Jeg lot meg bli inspirert av elementer fra temasentrert analyse i analyseprosessen. For å svare på del-problemstillingen som forsøkte å finne ut av hva som fungerer godt og hva som kan bli bedre i samarbeidet mellom somaliske mødre og barneverntjenesten, måtte jeg se etter hva slags temaer informantene tok opp. Jeg valgte å ha disse temaene av hva som fungerte under diskursen om det gode samarbeidet.

4.9.1 Avdekkingen av diskursene

Etter transkriberingen skrev jeg ut alle sidene og da begynte fasen av å avdekke diskursene. Det er jeg som forsker som definerer diskursene som blir avdekket. Diskurser er kun en konstruksjon av en persons oppfatning og gir ikke riktige og sanne beskrivelser av denne virkeligheten. Resultatene blir min fortolkning av informantenes forståelse (Thagaard, 2013, 125-153). Først leste jeg grundig gjennom intervjuene etter at jeg hadde transkribert ferdig. Jeg fant ut at det var et par diskurser som var fremtredende i flere av intervjuene. I utgangspunktet var disse diskursene: ‘‘barnevernfryktdiskursen’’, ‘‘morkjærlighetsdiskursen’’, ‘‘oss mot dem diskursen’’, ‘‘kulturdiskursen’’ og ‘‘mestringsdiskursen’’. Grunnen til dette er at jeg observerte gjengående mønstre i de svarene som informantene ga om barnevernet, foreldreskap, det somaliske miljøet og somalisk kultur. Jeg kom frem til at det ikke var nok materiale til å til å analysere ‘‘mestringsdiskursen’’ som en overordnet diskurs. Jeg valgte derfor å belyse det som en del av ‘‘diskursen om det gode samarbeidet’’. Jeg hadde markører i ulike farger klare, leste tekstene på nytt og markerte det som jeg oppfattet som en del av diskursene. I og med at det var så mange sider med materiale, fant jeg ut at det var lettere å samle alt jeg hadde markert i hvert sitt dokument merket med hver diskurs. Dette gjorde det lettere å holde oversikt over det som ble sagt i de ulike diskursene. Jeg ble inspirert av prosessen av å klassifisere utsnitt av data som har blitt kodet i kategorier, slik det gjøres i personsentrert analyse (Thagaard, 2013, 159). Dette er et illustrerende eksempel på hvordan jeg satte opp de ulike diskursene i hvert sitt dokument:

Figur 1

INFORMANTER	BARNEVERNFRYKTDISKURSEN
Informant 1	Sitater knyttet til barnevernfrykt
Informant 2	Sitater knyttet til barnevernfrykt
Informant 3	Sitater knyttet til barnevernfrykt
Informant 4	Sitater knyttet til barnevernfrykt
Informant 5	Sitater knyttet til barnevernfrykt
Informant 6	Sitater knyttet til barnevernfrykt

Jeg gjorde dette for hver diskurs, og det ga en systematisk oversikt over hver diskurs. Det var ble lettere å finne frem til sitatene. Da jeg ble ferdig med dette, gikk jeg i gang med diskursanalysen og presentasjonen av datamaterialet presentert i kapittel 3, der jeg så på diskursene i lys av de teoretiske perspektivene.

4.10 Min forforståelse

Forforståelse er en forståelse man har av seg selv, andre og ulike fenomen, inntil man får vite noe mer og reviderer sin forståelse (Dahl, 2013, s. 116). I Heidegger og Gadamer's teori er forståelsen av tekst farget av leserens fordommer og forståelser. I tur vil disse fordommene og forståelsene igjen påvirke leserens selvforståelse altså opplevelsen og forståelsen av seg selv. Dette kan føre til at leseren leser med sine fordommer som utgangspunkt. Dette utgjør den hermeneutiske sirkelen (Krogh, 2009, s. 52-53). Jeg kan ha et annet perspektiv på feltet enn de som har en sosialfaglig bakgrunn. Med bakgrunn fra sosiologi har jeg trukket inn noe sosiologisk teori for å analysere deler av datamaterialet. Jeg hadde ikke stor kjennskap til barnevernet før jeg startet med denne oppgaven, men jeg hadde praksis i barnevernet samtidig som jeg skrev oppgaven. Dette har gitt meg mer forståelse for hvordan man jobber i barnevernet. Jeg har somalisk bakgrunn selv, og det gjør at jeg har et bestemt perspektiv som en ung somalisk kvinne oppvokst i Norge. Jeg studerte et miljø som ikke var ukjent for meg. Da jeg skulle komme i gang med oppgaven, hadde jeg antagelser om hva jeg kom til å støte på. Jeg antok at det kom til å være en del negative opplevelser, og ble positivt overrasket av den generelt gode opplevelsen de fortalte om.

4.11 Forskerrollen

Intervju er en sosial interaksjon, og hvordan forskeren fremstår for informanten kan ha en innvirkning på intervjusituasjonen. Dette kan være forskerens personlige egenskaper og ytre kjennetegn som kjønn, alder og sosial bakgrunn (Thagaard, 2013, s. 113). Jeg opplevde min forskerrolle som spesiell og interessant, fordi jeg er av samme opprinnelse som mine informanter. Det kan være fordeler og ulemper at jeg er en somalisk kvinne som intervjuer somaliske kvinner. På den ene siden kan det oppfattes som en fordel da jeg allerede kjenner til miljøet, kulturen og språket. Det kan danne et godt grunnlag for forståelse av de fenomenene som studeres (Thagaard, 2013, s. 206). Dette kan også gjøre mine informanter tryggere på seg selv da de kan se meg på som "en av dem". I somalisk kultur er det for eksempel en høflighetsform at damer kaller unge jenter for "tante". Dette skaper en nær relasjon blant somaliere. På den andre siden kan den tilknytningen forskeren har til miljøet føre til at man overser det som er forskjellig fra egne erfaringer (Thagaard, 2013, s. 206). Utgangspunktet for forståelse blir annerledes når jeg er en del av miljøet som studeres. Da vi kom inn på temaer som somalisk kultur og religion, var det en del av det informantene fortalte meg allerede kjent for meg. Noen ganger snakket de om kultur og religion som om det var en selvfølge at jeg forsto hva de snakket om, ved å si "Du kjenner jo til..." eller "Som du vet...". Jeg forsøkte likevel å få dem til å utdype alle temaene som vi kom inn på uavhengig av min forkunnskap. Jeg vil understreke at selv om jeg deler bakgrunn med mine informanter, er det mange ulikheter. Jeg er for eksempel ikke en mor, har ikke hatt kontakt med barnevernet som en bruker, jeg er født i Norge og jeg er ikke i samme omgangskrets som mine informanter. Å høre historier om hvordan de vokste opp i Somalia er nytt for meg, og det er ikke noe jeg kan relatere til. Vi har ulike erfaringer, selv om vi deler samme språk, kultur og religion.

4.12 Reliabilitet og validitet

I dette kapitlet har jeg forsøkt å beskrive og begrunne metodiske valg. Studien bygger på data som er innsamlet ved hjelp av intervjuer som har blitt analysert ut ifra et diskursteoretisk perspektiv. Hvis en annen forsker hadde anvendt de samme metodene som meg og kommet frem til samme resultat, kan det konkluderes med at undersøkelsen har god reliabilitet (Thagaard, 2013, s. 203) Det handler om forskingsresultatenes konsistens og troverdighet (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 276). Det må tas stilling til om man har fått tilstrekkelig med data, og vurdere forskningsprosessen.

Validitet handler om gyldigheten av de tolkningene jeg kommer frem til. Validitet i samfunnsvitenskapene handler om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). Da problemstillingen handler om menneskers opplevelser og erfaringer av et fenomen, er intervju som regel en velegnet metode for å undersøke dette. I undersøkelsen som ligger til grunn for denne oppgaven er det innhentet seks intervjuer, og det være for lite grunnlag til å kunne si noe om datamaterialets validitet. Diskurser er konstruksjoner av en persons oppfatning og gir ikke riktige og sanne beskrivelser av denne virkeligheten (Thagaard, 2013, s. 125). Resultatene blir også min fortolkning av informantenes forståelse (Thagaard, 2014, s. 153). Jeg mener oppgaven likevel kan bidra til kunnskapsfeltet, fordi det blir tatt opp temaer som det er forskning på, som frykt for barnevernet og utfordringer som kommer av kulturforskjeller. Det kan stilles spørsmål til min bakgrunn som somalier påvirker validiteten til mine funn. Dette har jeg forsøkt å forhindre ved å stille spørsmål om det jeg ellers kunne "tatt for gitt".

Et annet aspekt er at det er forskjell på hvilke saker informantene hadde hatt hos barnevernet. Det kan virke som at informantene ikke er de somaliske mødrene med de mest "alvorlige" sakene. De fleste av intervjuene hadde hjelpetiltak, som er mer positivt enn for eksempel ufrivillig plassering av barn. Jeg kan argumentere med at det likevel ikke er det som er fokuset i problemstillingen, da jeg i hovedsak er ute etter somaliske mødre som har hatt kontakt med barnevernet.

4.13 Ethiske betraktninger

Når man utformer en problemstilling og planlegger et prosjekt, er det viktig å vurdere de etiske implikasjonene av å studere bestemte grupper (Thagaard, 2013, s. 67). Formålet med studien har vært å søke kunnskap om samarbeidet mellom somaliske mødre og barnevernet. Informantene har delt personlige opplevelser. Da studien forutsetter en behandling av personopplysninger er prosjektet mitt meldepliktig. Det kreves informert samtykke fra alle informantene. Den enkelte skal ha kontroll med de opplysninger om seg som deles med andre. Det er viktig å ikke presse informantene, og informere om hva deres deltakelse innebærer (Thagaard, 2013, s. 25-26). Jacobsen (2013, s. 31 og 32) hevder at kompetanse, frivillighet, full informasjon og forståelse er de fire hovedkomponentene til samtykkeerklæring. Informanten må selv velge å delta, må ikke bli presset og informanten må full informasjon om studien og forstå denne informasjonen, og hva deres deltakelse innebærer.

Enkelte av mine informanter ble rekruttert gjennom personer jeg kjenner godt, og som kjente informantene. Jeg informerte personene jeg rekrutterte de gjennom om at de skulle være tydelige på at dette var frivillig, og at de ikke skulle føle seg forpliktet til å delta.

Samtykkeerklæringen og informasjonsskrivet ble lest før intervjuene, og de signerte samtykkeerklæringen. Alle opptak skal lagres trygt og slettes etter studien er ferdig (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 106). Som forsker må man være klar over hva informantenes deltakelse innebærer for dem (Thagaard, 2013, s. 119). Jeg hadde forklart at ingen ville gjenkjenne dem og at de skulle få fiktive navn.

Kapittel 5 Presentasjon og analyse av datamaterialet

I dette kapitlet skal jeg først presentere funn, og deretter drøfte og analysere det empiriske materialet i lys av teoriene presentert i kapittel 2. Presentasjonen av hovedfunnene vil komme som et eget avsnitt under hver diskurs, før jeg går i gang med drøfting i lys av teoriene. Det sentrale i dette kapitlet er problematiseringen av de ulike diskursene jeg har avdekket. Det omhandler måten informantene oppfatter sin egen situasjon. Etter analysen av datamaterialet, har jeg avdekket fem ulike diskurser. De ulike diskursene tar for seg deres opplevelser og erfaringer. Det er "diskursen om barnevernfrykt", "oss mot dem diskursen", "morskjærlighetsdiskursen", "kulturdiskursen" og "diskursen om det gode samarbeidet".

Det er viktig å presisere at de seks informantene har fremhevet et godt samarbeid med barnevernet. I begynnelsen ga flere uttrykk for frykt for barnevernet. Det virker som om negative oppfatninger er utbredt, og er status quo tankegangen som råder. I drøftingen har jeg fokusert på hvordan de har opplevd kontakten med barneverntjenesten.

Før jeg presenterer datamaterialet, ønsker jeg å presentere informantene med fiktive navn og noen få sentrale kjennetegn:

Maryan

Informanten har bodd i Norge ni år, er alenemor for fem barn og jobber som renholder.

Rayan

Informanten har bodd i Norge i atten år, er alenemor for fem barn og er arbeidsledig.

Sahra

Informanten har bodd i Norge i åtte år, er alenemor for tre barn og har praksisplass.

Amina

Informanten har bodd i Norge i femten år, er gift, har syv barn og er arbeidsledig.

Idil

Informanten har bodd i Norge i ni år, er gift, har fem barn og er arbeidsledig.

Hamda

Informanten har bodd i Norge i femten år, er alenemor for seks barn og har praksisplass i en barnehage.

5.1 “Skal disse ta barna vekk fra meg!?” Barnevernfryktdiskursen

Den første diskursen som ble avdekket var diskursen om barnevernfrykt. Flere av informantene uttrykte frykt for barnevernet før den første kontakten ble etablert, og hadde kun hørt negativ omtale av barnevernet i det somaliske miljøet. Dette hadde påvirket informantenes tanker om barnevernet. Den mest negative assosiasjonen til barnevernet var barnevernets mulighet til å gjennomføre en omsorgsovertakelse, og barnevernsbegrepet blir nærmest synonymt med det. En bekymring var knyttet til mangel på tillit til barnevernet, følelsen av maktesløshet og mangel på informasjon. Mangelen på tillit og følelsen av maktesløshet kom til uttrykk gjennom usikkerhet om hva som kommer til å skje når man er involvert i en barnevernssak, og at det eksisterer en maktrelasjon mellom brukere og barnevernansatte. Informantene var klar over at de var svakere stilt. De forsto at barnevernet hadde makt over beslutninger som skulle tas. Denne frykten har sitt rotfeste innad i det somaliske miljøet, der det blir opprettholdt gjennom uformelle samtaler. Det er primært her informantene fikk den begrensede informasjonen om barnevernet fra. I begynnelsen hadde flere av informantene mer tillit til det somaliske miljøet enn de hadde til barnevernet.

Amina trodde at de tre barnevernansatte som kom på døren hennes skulle ta barna fra henne. Dette var den grunnleggende forståelsen hun hadde av barnevernet, og dette hadde hun før hun i det hele tatt hadde kommet i kontakt med dem. Frykten for omsorgsovertakelse er det mest fremtredende. Maryan uttalte seg slik:

Da jeg ble fortalt om dem, trodde og tenkte jeg at ”Disse skal ta barna fra deg” og sånt. Det var tanken som var låst hos meg.

Oppfatningen blant minoriteter om at ”barnevernet bare tar barn” var også et hovedfunn i artikkelen til Fylkesnes, Iversen, Bjørknes og Nygren (2015). Frykten for barnevernet går igjen hos flere av informantene, som uttrykker at de selv og andre i det somaliske miljøet, alltid har vært redde for barnevernet. Begrepet frykt kan tillegges ulik betydning. Det kan bli forstått som å omfavne negative følelser som frustrasjon, avmakt og ambivalens som brukere kan oppleve i møte med byråkratiske organisasjoner (Fylkesnes m.fl., 2015, s. 82). Disse utsagnene tyder på at det er en oppfatning om et likhetstegn trukket mellom barnevernet og

omsorgsovertakelse. Selv Hamda, som var den eneste av de seks informantene som ikke uttrykket frykt for barneverntjenesten, sa "Ja, jeg hørte de tar barn og sånt".

Diskursen ser ut til å være opprettholdt i det somaliske miljøet som primært er der de fleste av informantene hadde fått informasjon om barneverntjenesten før den første kontakten. Måter å forstå verden på skapes og opprettholdes i sosiale prosesser. Gjennom de sosiale interaksjonene som foregår i somaliske miljøer, blir det konstruert en felles sannhet (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 14). Denne sannheten kan implisere at barneverntjenesten er noe negativt, uavhengig av om den faktisk er sann eller falsk. I spørsmålet om hvorfor Maryan trodde hun skulle bli fratatt barna, svarte hun:

Først og fremst så visste jeg ikke.. Jeg hadde ikke sett noen som ble fratatt barna, men alle som kontaktet meg, hele min omgangskrets og alle somaliere sa til meg "Disse menneskene tar barn, og du er gravid i tillegg. De kan ta det barnet fra deg.

Begrenset kunnskap om barneverntjenesten, komplimentert med synspunkter fra det somaliske miljøet om barnevernet som noe negativt, gjorde at Maryan fryktet barneverntjenesten. Frykten ble intensivert da somaliere sa til henne at barneverntjenesten kunne ta det ufødte barnet fra henne. Det at hun personlig ikke hadde "sett noen som ble fratatt barna" spilte ingen rolle i hennes oppfatning av barnevernet: Hun hadde tillit til somaliere i miljøet hennes som hadde fortalt henne hvordan barnevernet fratar foreldre omsorgen for barna. Engebrigtsens undersøkelse om somaliere i eksil i Norge fant at det var en utbredt erfaring at det trengs tid og innsats for å bygge opp generell tillit, og få til en god kommunikasjon med somaliske brukere (Engebrigtsen, 2007). Samtalene med de somaliske mødrene tyder på at flere har et inntrykk av barnevernet som tilsier at de ikke er der for å hjelpe, men å barn fra foreldre. Det blir konstruert en virkelighet der barnevernet kun er et "onde", som man må holde seg unna.

Hvis du hører ordet "barnevernet", så er det neste du hører "de tok barna".

Uttalelsen fra denne informanten tydet på at forståelsen av barnevernet var synonymt med omsorgsovertakelse. Begrepet "barnevern" kan skape negative assosiasjoner og fremstå som en ladet betegnelse. Barnevernet blir av og til fremstilt som et brutalt, kommandolignende tjenesteapparat som ikke evner å jobbe på lag med barn og

omsorgspersoner (Nordby m.fl., 2013, s. 296). Barnevernsbegrepet har blitt stigmatisert. Flere informanter tok opp problematiseringen av barnevernsbegrepet. De brukte ord som ''redd'', ''sjokk'', og ''frykt'' da de beskrev det første møtet med barnevernet. Amina gikk så langt som å sammenligne begrepet med en livstruende sykdom:

Jeg hadde bare hørt det fra folk! Det er på samme måte som man er redd for kreft, vet du? Jeg var like redd for dem som det! Jeg så på dem som en sykdom

Informanten stolte på hva hun hadde hørt andre somaliere si om barnevernet. Barnevernet ble sammenlignet med en livstruende sykdom: Noe å holde seg unna. Av den grunn kan det være en utfordring for barnevernet å bygge relasjon og skape tillit, når dette er en forståelse som enkelte minoritetsfamilier har av barnevernet. Helt fra første møtet må barnevernet legge vekt på å bygge opp en tillitsrelasjon med foreldrene (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 69). Amina sa:

Du er likevel redd hele tiden.. Du er konstant forsiktig, fordi du er redd.. ''Hva kommer de til å si på det møtet? Hva kommer du til å støte på nå?'' Du går rundt og tenker på det for deg selv..

Hun uttrykte at hun var ''redd hele tiden'', til tross for at hun ga uttrykk for at hun hadde et godt samarbeid med barnevernet til slutt. Hennes følelse av utrygghet kan indikere et tillitsbrudd. Jeg forstår dette som at hun ikke hadde full tillit til dem. Barnevernet var fortsatt fremmed.

Maryan sa:

Jeg holdt fast på en ting: Jeg hadde ikke gjort noe skadelig mot barna mine, vet du? Så hvordan skulle de ha tatt dem fra meg? Så på en måte tenkte jeg at de ikke kom til å ta dem, men samtidig tenkte jeg at jeg var i deres land, og at de kunne ha tatt dem fra meg hvis de ville..

I likhet med Amina hadde Maryan en følelse av utrygghet, men hennes utsagn skilte seg ut i den forstand at hun rasjonaliserte sine handlinger først. Hun holdt fast på at hun ikke hadde påført barna sine noe skade. Etter et slikt resonnement, avslørte hun at hun fortsatt hadde ambivalente tanker hva angår barnevernet. Rasjonaliteten fortalte henne at hun ikke hadde gjort noe galt, og at de ikke hadde noe grunnlag til å kunne ta barna hennes, men følelsene hennes var motstridende. Det er en følelse av maktesløshet, da hun trodde barneverntjenesten kunne ''ha tatt dem fra henne hvis de ville''. Følelsen av avmakt er sterkest når man er i en avhengighetssituasjon, og er overlatt til den andres avgjørelser. Det henger sammen med

agresjon og frykt (Norvoll, 2009, s. 81). I tillegg til følelsen av avmakt og at det skapes en avstand mellom henne og barnevernet, skapes det også en avstand mellom henne og landet. Når hun sier at hun er i ''deres land'', indikerer det at dette ikke er et land som hun identifiserer seg med, i hvert fall ikke på alle områder. Idil, som ble kontaktet av barneverntjenesten, uttrykte også frykt i det første møtet:

I begynnelsen var jeg sjokkert og redd for det. Første gangen var jeg veldig, veldig redd og sjokkert, fordi de snakker om barnet mitt om noe jeg ikke vet noe om..

Frykten som er høyest i begynnelsen, men som avtar etterhvert som de blir bedre kjent, syntes å være en fellesnevner for de fleste informantene. Dersom informantene ikke hadde hatt kontakt med barnevernet, kunne de fortsatt ha hatt denne frykten, og spredd den videre til andre i miljøet. På den måten kan de bidra til at den rådende barneverndiskursen i miljøet blir opprettholdt. Det er verdt å merke seg at mange av familiene kommer fra land hvor tilliten mellom de offentlige myndighetene og enkeltmenneskene eller familiene er lav eller ikke-eksisterende. Myndighetene har i flere sammenhenger representert en trussel mot folks velferd, liv og levekår. Hvis de da flytter til et land hvor den utbredte holdningen er at myndighetene handler til folks beste, kan dette oppleves som både vanskelig og utfordrende (Manum, 2015, s. 141).

5.2 "Du ringte dem? Hvorfor ringte du ikke somaliere?" Oss mot dem diskursen

Flere av informantene som hadde informert andre somaliere om deres kontakt med i barnevernet, opplevde å bli fordømt av sin omgangskrets og i det somaliske miljøet. Det skapes en polarisering mellom det somaliske miljøet og barnevernet, gjennom måten somaliere i miljøet snakker om barnevernet på. Klienter av barnevernet kan oppleve å bli stigmatiserte av andre i deres miljø. Dersom man er i kontakt med barnevernet, kan man bli utstøtt fra sitt eget miljø. Alle informantene fikk til slutt til et godt samarbeid med barnevernet, men dette virket ikke å avskrekke somaliere som hadde hørt om deres gode erfaringer med barnevernet. Flere av informantene uttrykte at de ikke kunne snakke om sin kontakt med barnevernet. Det virker som det er to ulike diskurser om barnevernet som råder: Den negative barneverndiskursen i det somaliske miljøet, og den positive barneverndiskursen. Disse to diskursene ser ut til kjempe om en plass i det somaliske miljøet, men datamaterialet indikerer at den negative diskursen får gjennomslag, da flere av informantene informerer om

fordømmelse og stigmatisering. Flere av informantene uttrykte at mange i det somaliske miljøet frykter barnevernet på grunn av uvitenhet og mangel på informasjon om barnevernet. Gjennom språket, posisjonerte flere av informantene seg som ‘‘de som har forstått barnevernet’’ mot ‘‘de som enda ikke forstår, men som kommer til å forstå’’. På denne måten viste flere av informantene at de var bevisste på det motsetningsfylte forholdet mellom dem selv og det somaliske miljøet.

Mange fordømte meg for det (kontakten med barnevernet). Da jeg for eksempel hadde ringte dem (barnevernet), så sa de (somaliere) til meg ‘‘Du er gal. Du ringer dem? Hvorfor ringte du ikke somaliere? Du vil vekk fra somaliere? Du har blitt som norske’’ og såne ting, forstår du? Jeg var ikke etter å bli som norske!

Maryan følte seg fordømt av somaliere som hadde fått vite at hun selv hadde tatt kontakt med barnevernet for å få hjelp. Det at hun tok kontakt med barnevernet, istedenfor personer i hennes eget miljø, ble oppfattet som at hun forsøkte å trekke seg unna dem, og at hun ville bli ‘‘norsk’’. ‘‘Norsk’’ får i denne sammenhengen en negativ konnotasjon: Det er en person som svikter miljøet sitt. Maryan selv sa: ‘‘Jeg var ikke etter å bli som norske’’. Hun prøvde å distansere seg fra ‘‘det norske’’. Hun ønsket ikke å identifisere seg selv som ‘‘norsk’’. Identiteten som ‘‘norsk’’ vil være i konflikt med hennes identitet som ‘‘somalier’’. I denne gruppesituasjonen ble hun mer bevisst på sin identitet som somalier. Den kognitive prosessen forandres i gruppesituasjonen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 111). Somaliere forholder seg generelt til sitt eget nettverk fremfor offentlige tjenester. De som er oppvokst i storfamilier er vant til at det er storfamilien som er støtte og nettverk. All informasjon holdes innenfor nettverket, og det slippes ikke ut informasjon som kan skade et medlems ære (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 49). Av den grunn kan det være ekstra sjokkerende at en somalisk person velger å gå til barnevernet for hjelp fremfor dem. Sosial kontroll kan korrigere uønsket atferd, og belønne atferd for å gi incentiver til å opprettholde ønsket atferd (Fyrand, 2016, s. 36). Sosialt nettverk er viktig for å oppnå ressurser som støtte og hjelp. Somaliere i omgangskretsen til Maryan kunne ha følt et sosialt ansvar overfor henne. Maryan sa videre:

Folk sa til meg ‘‘Du skulle jo ringt til oss. Det er vi som er folka dine! Hva ringer du dem der for?’’ Altså folka dine vil hjelpe deg, men de hjelper deg kanskje en eller to dager, vet du?

Jeg forstår dette som at somaliere som var i Maryans omgangskrets så på hennes tillit til barnevernet som et svik. De satte en avstand mellom dem selv og barnevernet gjennom måten da ordla seg: ‘‘dem der’’ om barnevernet, og det er ‘‘vi som er folka dine’’ om dem selv. Hun burde heller ha oppsøkt hjelp hos dem. Maryan var av den oppfatning at barnevernet ville følge henne opp over lengre tid, i forhold til somaliere som kun ville ha bistått henne i ‘‘en eller to dager’’.

Noen av dem sa ‘‘Vi er ærlig talt overrasket over deg, men du går jo bare med på alt!’’. De sa ‘‘Du går med på alt! Du sier ja til alt som en medgjørlig person, liksom’’ Som en handikappet person.

Flere oppfattet Maryan som ‘‘medgjørlig’’ for hennes kontakt med barnevernet. Hun sa de ga uttrykk for at de var overrasket over at hun tok kontakt med dem. Samhandlingen i et nettverk er regulert normer og regler (Fyrand, 2016, s. 34). Disse normene kan være kulturelt betingede. Maryan hadde brutt en norm: Hun skulle ikke ha oppsøkt andre utenfor miljøet for hjelp, og spesielt ikke barnevernet. Det er hun som fikk all skylden for å ha kontaktet dem: Hun hadde gjort noe utenom det normale, og da måtte det være noe som var galt med henne. Amina fikk også skylden for kontakten med barnevernet:

Første gang jeg var i kontakt med dem, så sa somaliere ‘‘Det var du som kontaktet dem! Det var du som søkte etter dem! Du fortjener det du får av dem!’’

Da de sa ‘‘du fortjener det du får av dem’’ var forståelsen at det vil følge negative konsekvenser for en person som er i kontakt med barnevernet. De fortalte Amina at hun fortjente de negative konsekvensene som kom til å følge, fordi det var hun som ‘‘kontaktet og søkte dem’’. Videre sa hun:

En dag så snakket jeg med en somalisk dame. Mannen hadde nettopp forlatt henne, så hun var igjen alene og slet med barna. Jeg sa ‘‘Snakk med barnevernet så de kan hjelpe deg’’. Hun sa ‘‘Trodde du at jeg var som deg!? Det er du som tok barnevernet inn til huset dit! Jeg kommer ikke til å ringe dem!’’ Sannheten kom ut og jeg ble sjokkert. Jeg forsøkte jo å være til nytte og gi henne et godt råd! Jeg tenkte at damen hadde helt misforstått meg. Liksom, at jeg mente at barna hennes burde bli tatt. Det er nesten det man tolker det som.. Så, ja, det er mange som blir sjokkerte over deg, og som til og med ikke vil ha kontakt med deg. De sier ‘‘Hun er involvert i barnevernet, ikke dra til henne. Dine barn og hennes barn bør ikke være sammen. Barnevernet er involvert’’. Så ærlig talt så er det er mange dårlige tanker om deg når du er i barnevernet. Du blir snakket om...

Slik jeg forstår det var det tre sentrale punkter i Aminas utsagn. Det første var at hun prøvde å gi et råd til moren som slet alene med barna. Hun ville at hun skulle forstå at barnevernet kunne hjelpe henne som alenemor. Amina hadde selv opplevd et godt samarbeid med barnevernet. Denne moren som Amina forsøkte å gi råd til, satte sin lit til den negative diskursen som råder om barnevernet, fremfor Amina som faktisk hadde vært en klient hos barnevernet. Dette skjer når folk begynner å identifisere seg med gruppen, og begynner å se den sosiale virkeligheten ut ifra gruppens perspektiv (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 110). Det er dette som legger rammen for, og blir den sosiale virkeligheten. Alle andre perspektiv blir nærmest forkastelig. Det andre punktet er at moren møtte henne med misnøye og trakk rådet hennes synonymt med at "hun mener barna hennes burde bli tatt". Det forsterker frykten som allerede råder blant minoritetsfamilier, når det gjelder omsorgsovertakelse. Det er dette tiltaket som bidrar til å gjøre dem skeptiske til barnevernet. Det tredje var at Aminas kontakt med barnevernet hadde ført til at noen sa barna deres ikke kan leke med hennes barn, i frykt for at barnevernet skulle komme til dem også. Da er det ikke bare Amina som forelder som kjenner på fordømmelsen, men dette kan også påvirke barnas sosiale liv. Hegemoni oppnås ved å fastlåse språkets betydning (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 15). I denne sammenheng, er det fastlåsing av hvordan "barnevernet" skal forstås. Skal det være en tjeneste å frykte, eller en tjeneste som hjelper? Informantenes utsagn tyder på at den negative diskursen om barnevernet oppnår hegemoni, fordi det fort blir enkeltpersoner med god erfaring med barnevernet mot et helt miljøes overordnede skepsis. Det har gjort at flere informanter har holdt sine erfaringer for seg selv. Amina sa:

Jeg snakket ikke med noen. Jeg snakket bare med hun ene damen (fra forrige sitat), og hun misforsto jo meg, så jeg snakker ikke om de i det hele tatt.

Hun trodde at dersom hun fortsatte å fortelle om sine erfaringer med barnevernet til andre, eller gi råd som kom barnevernet i favør, ville de misforstå henne. Hamda holdt det også for seg selv. Hun sa: "Jeg hadde ikke fortalt noen somaliere om de problemene jeg hadde".

På den måten faller diskursen om det gode samarbeidet bort, og den negative diskursen blir opprettholdt. Denne type polarisering kan være utfordrende for de som har vært i kontakt med barnevernet. Sahra sa:

Ja, jeg pleide å holde det skjult for dem, men de fikk vite det. Noen sa ‘‘Barnet hennes ble tatt og sånn og sånn. Hun er en dårlig mor’’. De sa ting som ikke var noe positivt, men kun negativt om deg. Følelsene dine blir... Altså, det er nesten så du ønsker å skjule ansiktet ditt fra andre... Noen ganger...

Sahra opplevde det som vanskelig å forholde seg til alle de negative kommentarene hun fikk fra folk i det somaliske miljøet. De oppfattet henne som en dårlig mor, fordi barna hennes ikke bodde med henne. Da hun sa at hun ‘‘ønsker nesten å skjule ansiktet sitt fra andre’’ kan dette tolkes som at det var skambelagt å være i kontakt med barnevernet. Ære og skam handler om familiens anseelse, og positiv og negativ tilbakemelding ens miljø er med og påfører familien ære og skam. Foreldrene må være bevisste på hva slags konsekvenser barns handlinger kan få for familien, for eksempel sosial ekskludering. Taper man ære kan man bli stilt utenfor det etniske miljøet (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 102). Sahras datter ble plassert i en institusjon. Det kan bli sett på som at hun ikke klarte å ta vare på barnet sitt, eller at barnet gjorde noe skambelagt, og at hun av den grunn er en dårlig mor. Rayan opplevde ikke at noen personlig fordømte henne, fordi hun bodde på et lite sted med nesten ingen somaliere da hun kom i kontakt med barnevernet. Til spørsmålet om hun trodde hun hadde blitt det sa hun:

Ja! Det er jo roten til hele problemet! Det gjør de (snakker om deg). Det gjør de. Det gjør de! De sier ‘‘Hun klarte ikke å oppdra barna sine. Hun klarte ikke å ta vare på barna sine’’. De snakker. Det er uunngåelig: Somaliere vil snakke. ‘‘Hun klarte ikke å ta varet på barnet sitt’’.

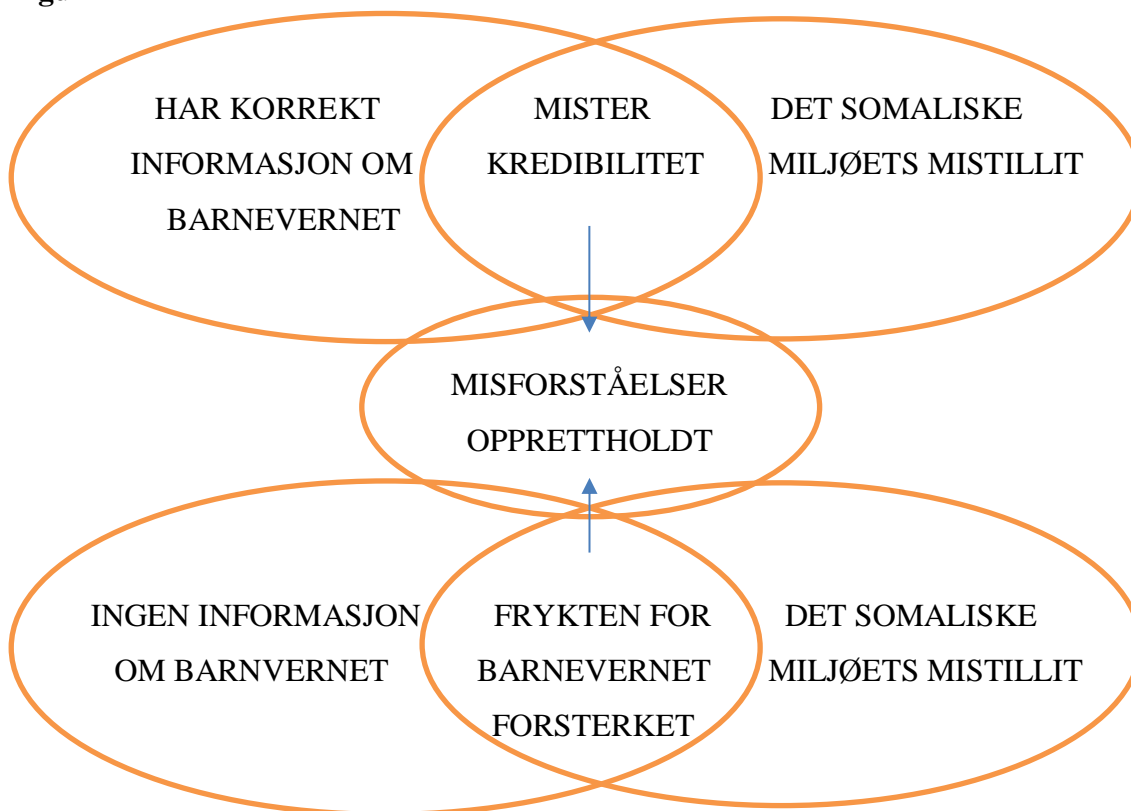
Rayan mente at man ikke kom unna fordømmelsen. Hun koblet kontakten med barnevernet opp mot en dårlig, utilstrekkelig mor som ikke klarte å ta vare på barnet sitt. Maktposisjoner har en innvirkning på sanksjonenes kraft. Dersom de som irrettesetter har større makt, innordner man seg raskere (Fyrand, 2016, s. 36). Jeg forstår relasjonen mellom informantene og disse somalierne som en maktrelasjon. Miljøet har overtaket gjennom måten de omtalte de som hadde vært i kontakt med barnevernet. Språket bidrar til å etablere et maktforhold gjennom måten sosiale forhold blir omtalt på (Norvoll, 2009, s. 88). Hvordan folk ordlegger seg om barnevernet og de som har vært brukere legger grunnlag for hva som kan sies og hvem man kan være. Resten av informantene delte ikke informasjon til andre somaliere. Dette kan være fordi de hadde forventet negative sanksjoner. Dette har en negativ konnotasjon. Det tyder på at det er vanskelig for mange av informantene å kjempe for den gode barneverndiskursen.

5.2.1 Et antagonistisk forhold

“Oss mot dem” er en dikotomi som skaper splittelse og skille mellom to ulike parter, og det er mer fokus på ulikhetene mer enn det som kan forsones. Antagonisme er diskursteoriens begrep for konflikt, og det oppstår når forskjellige identiteter gjensidig forhindrer hverandre (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 60). I diskursen om “oss mot dem” er det konflikt mellom “somalier” og “klient hos barnevernet”. Å være en klient hos barnevernet er helt en identitet, og ikke i en like stor grad som å ha en identitet som somalier, men når det blir knyttet opp mot å være “(for) norsk” kan det skape en divergens. Det sentrale i denne forståelsen er at somalier og gode mødre ikke kan være i kontakt med barnevernet. Det er to identiteter som ikke er forenlige. Det er et stigma knyttet til å ha vært en klient hos barnevernet.

Jeg har utviklet en modell (figur 2) for å illustrere problemene som oppstår mellom somalier som har kontakt med barnevernet og somalier som ikke kjenner til barnevernet. Dersom man har utfyllende og korrekt informasjon om barnevernets praksis, eller selv har vært klient og opplevd et godt samarbeid, og deretter blir møtt med det somaliske miljøets mistillit kan man oppleve å miste sin kredibilitet innad i miljøet. Kredibilitet i denne sammenhengen forstås som at deres sosiale relasjoner til personer i miljøet svekkes på den måten at de mister troverdighet. De kan bli fordømt eller stigmatisert i ulik grad. De kan bli fremstilt som pålitelige personer som har “ferrådt” deres eget miljø. Dersom de har lite eller ingen informasjon om barnevernet, og de hører på den rådende negative barneverndiskursen fra miljøet, kan dette gjensidig forsterke frykten for barnevernet som allerede er tilstede. Konsekvensen kan være at hvis klienter som har gode erfaringer med barnevernet mister kredibiliteten i sitt miljø, og frykten for barnevernet fortsetter å bli forsterket innad i disse miljøene, kan medføre at misforståelsene blir opprettholdt. Det oppstår dermed to typer av polariseringer: Somalier mot barnevernet (1), og somalier som har hatt kontakt med barnevernet mot somalier som har mistillit til barnevernet (2).

Figur 2

Det (fordømmelsen) gikk ikke inn på min psyke, og jeg tenkte ikke for mye på det, for jeg vet jo tanken de har om det (barnevernet). Jeg tenkte at de kom til å forstå det en dag. Jeg har ikke god nok informasjon om barnevernet til å få dem til å forstå på. De forstår det ikke godt. Det er veldig få somaliere som forstår barnevernet. De forstår dem ikke godt. De vet ikke om det positive, for de tenker bare på at det er noe negativt.

Informanten beskrev hvordan hun forsto barnevernet, og hvordan somaliere som fortsatt er skeptiske til dem ‘kommer til å forstå det en dag’. Hun hadde forstått at det er mangel på forståelse og informasjon om barnevernet som påvirket deres meninger om barnevernet. Flere informanter understrekte denne forståelsen. Rayan sa:

Vi forsto hverandre. Jeg føler at hvis du samarbeider godt med dem, så vil dere forstå hverandre. De som ikke samarbeider godt med dem, vil ikke forstå dem.

Jeg tolker hennes utsagn som at en forutsetning for godt samarbeid med barnevernet, er at man forstår hvordan de jobber, og har informasjon om dette. Denne forståelsen ser ut til å mangle i det somaliske miljøet.

5.3 ‘Det er ingen bedre for barnet enn moren’ Morskjærighetsdiskursen

En diskurs som gikk igjen var morskjærighetsdiskursen. Informantene snakket om hva det vil si å være en god mor som elsket barna sine. Deres oppfatning av morsrollen så ut til å være preget av både kultur, oppvekst, tradisjon og religion. I Somalia finnes det tradisjonelle kjønnsrollemønstre, og det er i et slikt samfunn informantene har vokst opp i. De belyste foreldrerollen ut ifra religionens prinsipper. Alle informantene var muslimer, og de kom fra muslimske hjem. Flere av informantene mente at det ikke finnes en mor som hater barna sine. Det finnes mødre som prøver, men som ikke mestrer rollen som mor. Bare to av informantene var for omsorgsovertakelse, mens resten mente at barnet alltid vil ha det best hos sin mor, og at barnevernansatte måtte hjelpe henne slik de hjelper barn. Informantene ønsket det beste for sine barn når det gjaldt utdanning og å ha råd til å betale for det barna trengte, men flere oppga at de manglet midler til dette. Det legges vekt på at det er moren selv som har født barnet, og at det er ingen andre som bør ha innflytelse på hvordan hun oppdrar egne barn. Et funn var at det ble trukket frem en universell forståelse av det å være en mor på tvers av etnisitet og religion: Det at enhver mor elsker barnet sitt. Denne forståelsen og følelsen av kjærighet for sitt barn er noe som forener alle mødre. Et annet funn er knyttet til levekårsfaktorer, og viser at ingen av informantene hadde fast jobb og fire av dem var alenemødre med flere barn. Noen av dem kunne ikke godt norsk selv om de har bodd her lenge, og var avhengige av sine barn til å kunne oversette for dem når de hadde avtaler.

Hater du moren din?

Rayan stilte meg dette spørsmålet etter at hun sa til meg at det ikke finnes et barn i verden som hater foreldrene sine. Dette var hennes forståelse av morskap, og avspeilet hennes virkelighetsforståelse. Slik konstitueres denne virkeligheten gjennom hennes utsagn. Kjærighet er komplekst og grunnleggende i enhver menneskelig relasjon. Det er ikke kun den innskrenkende betydningen som begrepet har fått etter den romantiske oppvurderingen av det seksuelle og de intime relasjonene (Honeth, 2008, s. 104). I denne sammenhengen forstås kjærighet som den ubetingede følelsen en mor har overfor sitt eget barn. Flere av

informantene trakk frem en mors kjærlighet og hvor ubetinget den er. Det finnes ikke en fasit på hva det vil si å være en god mor, fordi det kan sees fra ulike perspektiver. Flere av informantene hevdet at det er foreldrene som er de beste omsorgspersonene for et barn. Oppfatningen av den gode morens karakteristikk kan være både sosialt, religiøst eller kulturelt konstruert og forankret. Grunnen til dette er at det finnes mange ulike ideer om hvordan en mor skal være på. Måten å være mor på er et uttrykk for hvilken kultur man lever i, og det innbefatter både et vurderingssystem for hva en mor er og hva et barn er (Aadnesen & Hærem, 2007 s. 38). Det at en offentlig instans har makt til å kunne ta bedømminger og beslutninger om mødres egnethet, indikerer at det finnes en ide om hvordan en mor skal oppdra barna sine i Norge, og at det finnes måter hun ikke skal gjøre det på. Flere av informantene var uenige i dette, og kom inn på den grunnleggende og universelle kjærligheten enhver mor har overfor sitt eget barn. Rayan sa:

Jeg har født dette barnet, og jeg elsker det. Jeg vil det ikke noe vondt. Ingenting, ingenting. Hvert eneste barn, uansett om det er norsk eller utenlandsk.. Den fineste jakka, de fineste skoene – det er det vi vil for dem, fordi jeg har født det! Jeg vil ikke at noen på deres alder skal si ’’Oi, se på hvor skitten buksen hans er!’’ Jeg vil ikke det. Barnevernet må først og fremst forstå det der. Jeg elsker barnet mitt..

Informanten understrekte to ganger at hun hadde født barnet, og at den ubetingede kjærligheten derfor er tilstede. Det at hun hadde født barnet, og at hun gjerne ville gi barnet det beste. Det er fremtredende eksempler på hennes kjærlighet. Hun sammenlignet mødre på tvers av kulturer og landegrensar, og at de har det samme ønske om å gi barna deres det beste. Sosiale, kulturelle og etniske skiller blir visket vekk når det er snakk om en mors kjærlighet. Det samme sa Idil:

Hvit, svart, somalier, norsk, araber - hva nå enn hun er! Jeg mener man burde hjelpe henne enn å ta barna fra henne. En mor elsker barnet sitt veldig høyt.. Veldig..

Det universelle aspektet ved å være mor ble trukket frem hos denne informant. Å være mor var noe som forente alle disse kvinnene. Hun la vekt på at man måtte se moren i tillegg til barnet. Hun tilføyde:

Det er ingen bedre for barnet enn moren uansett hvordan hun er. Selv hvis hun er rusmisbruker, og du vet hvordan rusmisbrukere er: De kjøper narkotika for penger som skulle gått til barna.

Idil trakk frem det universelle synet på morskjærighet, fordi hun mente at barnet har det bedre hos sin mor uansett hvilke problemer moren burde ha. Hun la ikke vekt på utfordringene en mor kan ha, fordi hun først og fremst så moren som en "mor", og hennes forståelse var et barn aldri burde være forunt sin mor. Amina sa:

Nei! Nei! Nei, det er ikke riktig (omsorgsovertakelse). Hun kan være dårlig, men hun er fortsatt en mor. Ærlig talt så føler jeg at en mor som er rusmisbruker, og som har gått feil vei i livet, er bedre enn en som er 100% perfekt. Hun som er rusmisbruker er bedre, fordi hun er den biologiske moren til barnet.

Amina mente at en mor som sliter i livet er bedre enn en annen omsorgsperson, fordi hun fortsatt er "den biologiske moren til barnet". Dette kan være en kulturell forståelse, da det i Somalia ikke finnes barneverntjeneste og barnet er familiens ansvar. De er vant til at barnet bor hos familien sin, og da spesielt med sin mor. Barnevernet skal sikre at barnets rett til å bli kjent med og få omsorg fra sine foreldre, men barnevernloven og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 8 åpner likevel for at barna kan skilles fra foreldrene dersom de ikke gir god nok omsorg eller er til skade for barna (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 33). I Aminas eksempel kunne man vurdert om moren som slet med rus, ville vært egnet til å ta vare på sine barn. Jeg tolker Aminas utsagn som et prinsipp som gjelder uansett, fordi hennes forståelse er at barnet alltid bør være hos sin biologiske mor. Sahra sa:

Foreldre har født barna selv, og jeg tror ikke det finnes noen som elsker og som viser så mye omsorg for barnet enn (de biologiske) foreldrene..

Informanten trakk frem poenget med at hun hadde født barnet. Hun trodde det beste for barnet var foreldrene, uavhengig av situasjonen. Flere av informantene trakk frem at foreldre gjerne vil gjøre en innsats for sine barn, men at ikke alle har evne til å gjøre det.

Jeg vil det beste for han. Jeg vil det! Fra mitt hjerte og min dypeste intensjon, og hvis jeg jobber er det enda bedre: Jeg gir han en krone (på hodet), men siden jeg får stønad så gir jeg kun det jeg kan, forstår du?

Informanten mente hun ikke alltid hadde økonomiske midler til å gi barnet alt det trengte, men at hun ”gir det hun kan”. Aadnesen & Hærem (2007, s. 39) skriver at minoritetsmødrene i deres studie opplevde at i Norge var deres morsrolle tillagt både et omsorgs- og et inntektsaspekt. Det er forskjell på å være alenemor i Norge i forhold til Somalia. I Somalia hadde mødrene storfamilien som kunne hjelpe til. I Norge kan de være alene, og slite med å finne jobb. Informantene er henholdsvis arbeidsledige, har praksisplass i barnehage og en jobber som renholder.

Beskrivelser av foreldreskap så ut til å konsentrere seg mest rundt moren og hennes følelser for barnet. De fleste informantene ga uttrykk for at de forsto morsrollen ubetinget, og at til tross for mors omsorgsevne måtte hun ha omsorgen for sine barn. Blant informantene som var skilt var det mødrene som hadde omsorgen for barna. Når minoritetsforeldre kommer til Norge har de ofte lav økonomisk, sosial og kulturell kapital. Lav inntekt blir ofte brukt som indikator på fattigdom (Fløtten, 2009, s. 172). Foreldre vil det beste for sine barn, men det kan være utfordringer som gjør at man ikke evner å gi barnet alt man vil gi, på grunn av lav økonomisk kapital. Flere av foreldrene ga uttrykk for at de var avhengige av barna sine til å hjelpe dem, fordi de slet med språket. Sahra sa:

Datteren min sa ”Mamma, tante skal ta oss med til et lekeland i morgen, og hun sa til meg at jeg ikke skulle gå med deg”. Jeg sa ”Kjære, det der er skamfullt. Hvis det til og med koster tusen kroner, så kan jeg ta deg med. Du er min eldste datter, og jeg har et behov for at du er fornøyd og får det du liker.. I morgen har jeg en avtale, og jeg vet ikke hvilken buss jeg skulle tatt. Du er mine øyne. Jeg må til flyktningkontoret.. Du må bli med i og hjelpe meg”.

Sahra hadde et ”behov for at hun er fornøyd”. Det var viktig for henne at det var hun som tok med datteren sin ut. Jeg tolker dette som et uttrykk for selvhevdelse og mestring. Det var viktig for henne at hun hadde midler til å gjøre det, uansett hvor mye det skulle koste. Hun kalte datteren for ”sine øyne”, fordi datteren hjalp henne med å finne ut av busstider. Datteren fungerte som støtte og tolk. Det er *hun* som er moren og *hun* som skal ta med datteren sin ut, men datteren får også ansvar for å bistå moren i hennes avtaler og møter, og da kan hun kan oppleve å miste noe av autoriteten. Å være foreldre i et moderne vestlig samfunn kan for mange etniske minoritetsforeldre være utfordrende, da foreldrene trenger kunnskap om å være foreldre i en ny kontekst (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 26). I Somalia hadde ikke

hennes datter trengt å følge henne til avtaler, og hun hadde ikke opplevd språkvansker. Jeg må presisere at denne informanten opplevde dette de første årene i landet, og at hun nå har lært seg språket bedre. Amina snakket om hvordan barnet hennes lærte seg norsk fortere enn henne, og at minoritetsmødre trenger å lære om den norske kulturen og språket:

Moren vet ikke systemet, så lær moren slik du lærer barnet. Hjelp henne, og la de to personene forstå hverandre (mor og barn). Når det lille barnet øyeblikkelig lærer seg norsk, og moren fortsatt ikke forstår.. Det er ikke bra. Jeg har vært her i 15 år nå, og jeg kan bare ‘Hva heter du?’.. Hvis noen sier til meg ‘Hva heter du?’ så forstår jeg det. Noe annet kan jeg ikke. Er ikke det et problem?

Amina mente at barn lærer seg norsk, mens foreldrene ikke forstår. Det kan knyttes opp mot det forrige sitatet til Sahra, der foreldrene mister noe av autoriteten som foreldre. Flere minoritetsforeldre behersker ikke det norske språket Det kan være en utfordring når foreldrene blir invitert på foreldremøter eller andre sosiale sammenkomster. Foreldrene kan oppleve svekket mestringfølelse samtidig som barna kan utnytte foreldrenes uvitenhet. Barna som lærer seg språket kan få et større nettverk, og etterhvert kan de tilegne seg kulturell kapital i form av utdanning. Amina tilføyde:

Det er vanskelig hvis for eksempel moren ikke hadde utdannet seg da hun var i sitt land, og hun heller ikke utdanner seg når hun kommer hit.. Det første som åpner opp for integrering er utdanningen din.. Så det blir vanskelig, fordi enhver dør lukker seg for deg.. Når du ikke vet hvordan du skal snakke med dem, eller du ikke kan skrive og du ikke kan svare på det som kommer til deg.. Det er vanskelig. Det er veldig vanskelig..

Hun knyttet utdanning mot integrering, og jeg tolker dette som at minoriteter kan føle seg makteløse dersom de kommer til Norge uten utdanning. I Somalia får man ofte status gjennom klanen, arbeid, posisjon i samfunnet eller religiøs kunnskap (Fangen, 2008 s. 75). Overgangen fra å ha et godt og privilegert liv i Somalia, til å starte fra bunnen i Norge kan være vanskelig. Samfunnet og familiens struktur er annerledes enn hva de selv ble oppdratt til (Moen & Ahmed, 2005, s. 195). Flere kommer hit alene. I Somalia vil hele storsamfunnet oppdra barna med foreldrene, men i Norge er det ikke alle som har familiemedlemmer som bor i samme land som dem. Med lav økonomisk og sosial kapital, følger gjerne lav kulturell kapital. Ingen av informantene har tatt høyere utdanning i Norge, og da er ‘‘utdanningskapitalen’’ lav (Aakvaag, 2008, s. 152-153). Dette er faktorer som spiller inn på opplevelsen av å være somalisk mor i Norge.

5.3.1 Rollen som somalisk mor i Norge

Et spørsmål dreide seg om hvordan informantene opplevde rollen som somalisk mor i Norge. De er alle født og oppvokst i Somalia, men nå oppdrar alle barn i Norge. De har ulikt syn på omsorg, barndom og foreldreskap. I Somalia er det ofte mor som er hjemme hos barna, tar seg av dem, bruker tid sammen med dem og legger til rette det praktiske for dem i hverdagen (Moen & Ahmed., 2005, s. 195). Derfor blir moren ofte ansett som den primære omsorgspersonen i familien. Maryan sa:

Det er ikke så vanskelig for meg (å være somalisk mor i Norge), men det kan være vanskelig noen ganger. Jeg er en mor som går rundt alene her.. Der nede (i Somalia) får du stadig hjelp av søsken, foreldre, naboer, vet du? Jeg hadde mange mennesker i min omgangskrets, men her er det ikke sånn.. Det er også mange mødre som er født i landet (Norge) som deler min mening. Det er ikke bare meg, men det er norske også, vet du? Det er ikke noe annet problem for meg. Helsen vår er OK, og vi er i et moderne land. Vi har leger, vi har penger, vi har veldig gode utdanningsmuligheter, vi har fred.. ja. Vi har alt vi trenger tilgjengelig så jeg er veldig glad for det.

Informanten snakket om utfordringene knyttet til sosiale nettverk. Hun konstruerte to virkeligheter: I Somalia hvor hun hadde et stort nettverk som kunne hjelpe henne med barneoppdragelsen, og den virkeligheten hun opplever i Norge av å være en alenemor for flere barn, og det uten like stort nettverk rundt henne. I Somalia deler foreldrene oppdragelsesansvaret med mange andre voksenpersoner, som naboer, barnas tanter og onkler og besteforeldre, mens i Norge vil foreldrene ofte være mer eller mindre alene om oppdragelsen. Tankegangen i Norge er at kjernefamilien, bestående av foreldrene og barna, gjerne klarer seg selv uavhengig av andre (Moen & Ahmed, 2005, s. 196). Hun listet opp velferdsstatsfordelene, og det tolker jeg som at det er noe hun ville slitt med hvis hun oppdro barna sine i Somalia: Fred, tilgang til helsevesen og utdanningsmuligheter. Rayan uttrykte utfordringene ved å være alenemor:

Det er vanskelig. Det er vanskelig å være en alenemor som har barna selv, og som attpåtil er i Norge. Det er utfordrende, fordi barnet hører ikke på deg. Hvis det er en far som snakker med det på den ene siden, og mor på den andre siden, så er det kanskje mer sannsynlig at det hører etter. Barnet tenker "Pappa sa dette, og mamma sa det samme.. Det er jo likt. Jeg må høre på hva mamma og pappa sier: De har født deg". Når man er alene og en kvinne attpåtil.. Barna hører faktisk mer etter når det er en far. Far sier det

som det er. Han løper ikke etter barna slik mor gjør. Han har ikke like mye ømhet i seg som mor.

Rayan skilte mellom autoriteten til en far og en mor, og at far alltid har en litt sterkere grad av autoritet enn moren. Det reflekterer det somaliske tradisjonelle kjønnsmonstret, der far har størst autoritet. Sahra la mer vekt på mestringsfølelsen:

Jeg er en alenemor som har full omsorg for barna, og jeg ser ikke på det som noe stor utfordring. Jeg har evne til å stå på, og hvis ikke man som menneske prøver og kun sier noe negativt med en gang, så klarer du ikke det. Hvis du prøver det, så kan du. Det er det jeg tror på, ja. Du må sette det inn i ditt sinn at du kan og er kapabel til dette.

Sahra oppfattet utfordringene sine som noe som kan overkommes dersom man går inn for det. Hun knyttet sin opplevelse av morsrollen opp mot mestring. Man må ‘stå på’, ‘prøve’ og ‘ikke si noe negativt med en gang’. Hamda kom også inn på mestringsfølelsen:

Så lenge jeg har barna mine.. Altså, tenk det! En mor som har de seks barna sine alene, og som oppdro dem selv. Den eldste var i barnehagen da jeg kom hit, og nå er hun tjue år. Du ser hvor lenge vi har vært her ved å se på henne. Hun skulle begynne i barnehagen da jeg kom hit, og nå er hun en ung kvinne på tjue år, og hun er fortsatt her hos meg. Hun bor fortsatt hos meg. Det gjør meg lykkelig for hvis jeg var en dårlig mor så hadde de løpt fra meg, haha!

Hamda fremhevet at hun er alenemor for seks barn. Det at hennes eldste datter fortsatt bodde hos henne skulle indikere at hun var en god mor. Dette er en validering for henne om at hun mestrer rollen som mor i Norge.

Jeg forstår informantenes utsagn som at rollen som mor kan være utfordrende, spesielt hvis man er alenemor. To informanter knytter morsrollen opp mot mestring, som gir dem en form for bekreftelse for hvordan de utfyller morsrollen sin. Mangel på sosial og økonomisk kapital bidrar til at mødrene opplever at de ikke alltid strekker til.

5.4 ‘‘Vi må møtes et sted på midten’’ Kulturdiskursen

Alle de seks informantene var født i Somalia, og det var der de vokste opp. Det er et skille mellom informantene som vokste opp i byen, og de som vokste opp på landsbygda. De som

vokste opp i byen fikk gå på skole, mens de som vokste opp på landsbygda hadde mer ansvar for å hjelpe til hjemme, ved å for eksempel gjete husdyr. Det blir trukket paralleller til hvordan det er å vokse opp i Somalia versus Norge, og hvordan barneoppdragelsen er ulik. I det kollektivistiske samfunnet de kom fra, vokste barna opp blant storfamilien. Storfamilien og naboene hjalp til med å passe på barna. Flere mente at det hadde vært utfordrende å forholde seg til et helt nytt land. Det finnes ikke barnevern eller en lignende offentlig tjeneste i Somalia som har ressurser og makt til å gripe inn i familien. Religionens rolle i barneoppdragelse blir trukket frem som et annet sentralt tema i kulturdiskursen. Kulturen og religionen har vært med å påvirke hvordan mødrene oppdrar barna sine, men flere forsøkte å legge mer vekt på religionen når det gjaldt oppdragelse.

Ved å undersøke i hvilken grad de somaliske mødrene har tatt med seg sine egne erfaringer og opplevelser inn i hvordan de oppdrar sine barn i Norge, kan det oppnås en dypere forståelse for hvordan mødrene opplevde morsrollen. Deres egen barndom, kultur og religiøse praksiser henger sammen med barneoppdragelsesmåter. Det er store forskjeller mellom landsbygda og byene, og hvordan folk tolker og lever ut kulturen sin (Haakonsen, 2005, s. 13). Rayan vokste opp på landsbygda. Hun sa:

Jeg vokste opp på landsbygda. Jeg vokste ikke opp i byen, men jeg ble født i byen, forstår du? Jeg gikk ikke på skole, men jeg pleide å gjete geiter. Jeg ble sendt ut på morgenen. Jeg drakk først litt melk, også gjette jeg geitene. Jeg pleide å drive dem til trær i 6-7 timer. Deretter kom jeg hjem, jeg spiste, jeg sov litt og på ettermiddagen så gikk jeg ut med geitene igjen.

Somaliere er tradisjonelt et gjeterfolk, og de har i mer eller mindre grad har vært avhengige av å flytte med sine husdyrflokker for å kunne finne fram til vann og et nytt beite (Haakonsen, 2005, s. 13). Rayan gikk ikke på skole, og hun pleide å gjete geiter. Hun sier hun ‘kom hjem, spiste, sov litt og på ettermiddagen gikk ut med geitene igjen’. Mange barn som vokser opp i Somalia hjelper til hjemme isteden for å gå på skole, i motsetning til i Norge der det er lovfestet at barn går på skole. Især på landsbygda er barn forventet å delta i familiens daglige gjøremål (Haakonsen, 2005, s. 30). Hun føyde til:

Landsbyen lærer deg om virkeligheten: På morgenen spiser du frokost, etterpå så spiser du middag, også kanskje litt kveldsmat.. Du har ikke sjokolade, og du har ikke brød.. Men du er lykkelig! Men her (i Norge)? Uansett hva du spiser, og uansett hva du bruker så er du ikke lykkelig.

Ifølge henne var det denne type barndom som lærte en om virkeligheten. Hun fremhevet at til tross for mangler så var hun lykkelig, og sammenlignet det med at barn som har flere fordeler ikke er like lykkelige. Hennes egen lykke som et barn som ikke har mye, ble forsterket når hun sier at barnet i Norge er mer ulykkelig. Denne parallellen og dette skillet ble fremhevet av Amina:

Jeg var i hjemlandet, og det var ikke store problemer, slik som barna her sier ”Dette mangler og dette mangler”. Vi kjente ikke til det der! Ja, og psykolog og alt det tullet de sier - Vi hadde ikke det! Hvis barnet (i Somalia) finner noe å spise så takk Gud, og hvis det ikke finner noe så takk Gud. Han ble ikke sint, han ble ikke sur sånn som barna her sier at de vil ha noe med tvang. ”Og hvis du nekter meg det, så drar jeg til barnevernet” Haha! Det fantes ikke.

Amina understreket at barnet som vokser opp i Somalia er mer takknemlig enn det som vokser opp i vesten. Informantene ga uttrykk for at det er en forståelse for at barnet som vokser opp i Somalia har det godt selv om det utfordrende levekår. Det er lykkelig til tross for utfordringene: Det har det godt uten materielle goder og fordeler. Det som kan gjøre det vanskeligere, er at ikke alle barn på landsbygda har mulighet til å gå på skole, og livet kan være preget av fattigdom. Idil sa:

Vi pleide å dra på koranskole selv når vi var små. Når det gjelder lek så lekte vi bare ute, og vi kom hjem av oss selv i ettermiddagstid.

Idil pleide også å ta ansvar for seg selv, og foreldrene hennes stolte på at hun kom hjem til middagstiden. Det er to diskurser om barn, og de to diskursene ser ut til å være i konflikt. Ingen diskurser er lukkede enheter: Men diskurser omformes snarere konstant i kontakt med andre diskurser (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 15). Rayan og Idil beskrev en barndom der de var selvstendige, og bidro med hjelp i huset. De dro til og fra skole og koranskole selv. Samtidig beskrev andre informanter at barna først og fremst er barn. Det er diskursen om barnet som ansvarlig og hjelpsom versus diskursen om barnet som *barn*. Amina sa:

Når det gjelder somaliske barn, er det foreldrene som bestemmer. Det er religionen min, det er moren min, det bestemoren min og hennes mor igjen som oppdro meg slik. I Norge begynner de i barnehagen, og de får beskjed om alt mulig de skal gjøre. Senere blir alt fritt for det når det fyller 18 år! Det er vanskelig og rart å forholde seg til.

Hun sa at det var ‘foreldrene som bestemmer’, og trakk frem at i Norge blir man regnet som myndig som atten år. Hun lente seg på at det var hennes religion og familie som hadde oppdratt henne slik, og det var slik hun ønsket å oppdra egne barn. Det er den beskrivende kulturforståelsen, der hun har overtatt disse verdiene fra den foregående generasjonen. Det er en bestemt kognitiv fortolkningsramme som bidrar til at hun handler slik hun gjør, og det kommer av de kulturelle kodene som ligger i bakhodet (Dahl, 2001, s. 57). Det er påvirket av hvordan hun selv vokste opp. Forståelsen hennes er at det er hun som bestemmer over sine egne barn og ingen andre. Samtidig har flere av informantene understreket at barn kan lyve. Sahra delte det samme synet på foreldreskap:

I Somalia er foreldrene plassert høyere enn barna, mens her er det barnet som er plassert høyere. Det er derfor man går med på alt det de sier! De (barnevernet) har sett mange barn som har blitt tatt. Barnet har løpt fra foreldrene og klagd, enda det var barnet som hadde gjort noe dumt og foreldrene var bekymret for det.

Foreldrene er ‘plassert høyere enn barna’, noe som innebærer at det finnes et sosialt hierarki, der foreldrenes meninger blir vektlagt mer enn barnets. Dette var en virkelighetsforståelse som ble delt av flere av informantene. De sa at i Norge så tror man på alt barn sier, og det kan indikere at barns uttalelser ikke blir tatt like alvorlig i Somalia. Dersom man lurte på barnets forhold i Somalia, spurte man foreldrene og ikke barnet. Det er ‘foreldrene som bestemmer’. I studien til Skivenes og Križ (2012, s. 451) nevnte barnevernansatte at minoritetsforeldre har en mangel på forståelse for at barn har rettigheter, som rettigheter til å bli hørt og ta beslutninger om deres liv. Dette oppleves av mange foreldre som nytt og utfordrende å forholde seg til. Flere av informantene mente det var utfordrende å forholde seg til at barn har rett til å bli hørt. Det er ikke fordi de ønsket å bevisst undergrave barnets meninger, men i det samfunnet de hadde vokst opp i var det den forståelsen av foreldre og barn som gjaldt. Noen av informantene kom inn på at barn også kan lyve:

Barnet som sier ‘Mamma slår meg, pappa slår meg’, det lyver. Somaliske barn er pøbler.

Informanten hevdet at barn lyver. Hun mente at spesielt somaliske barn var upålitelige. Det samme ble delt av Amina, som sa ‘Somaliske barn er ikke som norske. Somaliske barn kan å lyve’. Hun hevdet at somaliske barn lyver, og jeg forstår dette som at begge påstandene omhandler denne ‘barn er barn diskursen’, og at er foreldrene man burde få informasjon fra.

Barnet blir fortalt alt. De sier at barnet må forstå alt liksom. Det var veldig vanskelig for meg i begynnelsen, forstår du? Barnet skal være oppdatert på alt og alle ledd i veien. Altså ikke absolutt alt du blir fortalt, men det viktigste. Det skal være informert og oppdatert selv når de er små

Maryan syntes det var vanskelig å forholde seg til det faktum at barnet blir hørt og informert om sakene, i nesten lik grad som foreldre. Dette er i samsvar med informanten som hevdet at i Somalia er foreldrene plassert høyere enn barna. Selv om man ikke kan gå ut ifra at alle mennesker i en kultur deler verdier, regler og normer, trer denne oppfattelsen frem blant flere informanter (Dahl, 2013, s. 39). Grunnen til at Maryan opplevde dette som utfordrende var fordi hun kom fra et land med helt andre verdier, da tankegangen er at foreldrene oppdrar barna sammen med storfamilien, nabolaget og hele lokalsamfunnet (Moen & Ahmed, 2005, s. 195). Barneverntjenesten eksisterer ikke, og barna er forbeholdt det uformelle nettverket.

5.4.1 En kollektivistisk forståelse i et individualistisk samfunn

Det kan være utfordrende å vokse opp i et kollektivistisk samfunn, for så å flytte til og oppdra barn i et individualistisk samfunn i en voksen alder. I et individualistisk samfunn er man mer tilbøyelig til å tenke mer på hva som er det beste for en selv, mens i et kollektivistisk samfunn er det mer fokus på validering og aksept fra andre i omgangskretsen. I Norge er det mer vanlig å dyrke individets rett til å bestemme over sitt eget liv, noe som kan prege vurderingene til en saksbehandler. I arbeidet med minoriteter er det derfor viktig å ta utgangspunkt i de ulike forståelsene (Nordby m.fl., 2013, s. 277 og 278). Barn som vokser opp i Somalia har sjelden kun foreldrene eller kjernefamilien å forholde seg til. Dette bekreftet flere av informantene. De aller fleste bor i storfamiliesituasjoner, med besteforeldre, onkler, tanter og andre slektninger. Samfunnet rundt familien, i form av klanen eller nabolaget, er også med på denne kollektive formen for oppdragelse. Når somaliske familier vokser opp i eksil i land som Norge, faller gjerne dette kollektive elementet bort, fordi verken storfamilien eller klanen er tilstede i samme grad (Haakonsen, 2005, s. 30). Amina sa:

Det var moren min som oppdro meg. Jeg hadde ikke sett mye til faren min, så jeg var hos moren min, og andre uken ville jeg være hos onkelen min. Jeg var et barn som var flere steder helt til jeg fylte 14 år.

Hun bodde i mange forskjellige hjem under oppveksten, og alle var med på å oppdra henne. Mange småjenter som vokser opp på landsbygda, blir ofte plassert rundt hos slektninger for å hjelpe til med vasking, matlaging og barnepass (Haakonsen, 2005, s. 30). Dermed kan barn som vokser opp i Somalia få mer ansvar i ung alder, akkurat som Rayan som hadde ansvaret for å gjete geitene. Idil kom inn på denne ansvarligheten:

Ja, det er ulikt fra her (i Norge). Vi har godt grep om barna, og vi er etter dem hele tiden. Hvem var etter oss? Vi pleide å dra på koranskole selv når vi var små, og når det gjelder lek, så lekte vi bare ute og vi kom hjem av oss selv i ettermiddagstid, men her? Du er rundt barnet hele tiden.

Idil sammenlignet hvordan barn i Norge hele tiden blir fulgt opp, med hvordan hun selv vokste opp. Hun understrekte at hun hadde det godt og kunne leke ute, uten at foreldrene hennes var bekymret for henne. Hun sa "vi kom hjem av oss selv i ettermiddagstid", og dette forsto jeg som at foreldrene stolte på at hun skulle komme hjem til riktig tid. En annen informant sa:

Det er forskjeller fordi ethvert land har sin egen kultur. Der nede (i Somalia) var det alle som oppdro barna med deg. Det var ingen barn som pleide å henge ute, det var ingen barn som gjorde noe dumt, forstår du? Her så blir du blir fortalt at når barnet fyller 18 år så er det fritt. Det kan gjøre hva det vil. Våre barn kan ikke gjøre hva de vil. De kan ikke gjøre noe feil, og den som gjør det vil ha en tante der som sier "Hva har skjedd med deg? Du er jo sønnen / dattera til så og så! Gå vekk herfra, gå hjem". Alle oppdrar barna dine med deg.

Hun sa "alle oppdrar barna med deg i Somalia", og refererte til familien og naboene. Dersom barnet skulle finne på å gjøre noe galt, kunne andre i nærmiljøet gi det tilsnakk. Mennesker i landsbyen kunne ta seg friheten til å gi en preken til barnet, og de hadde også den samme autoriteten som foreldrene, for i det kollektivistiske livssynet utgjør den utvidede familien den første rammen rundt livet (Skytte, 2008, s. 68). I somalisk kultur spiller det ingen rolle hvor gammel barnet er, da det fremdeles er under foreldrenes autoritet frem til giftemål. Videre sa hun:

Der borte går man etter kyrne. Vi går ikke etter folk. Det er først og fremst det som er problemet. Vi som somaliere går etter husdyrene, men vi går ikke etter folk, mens her så man går etter folk, forstår du? Det er dette som skaper misforståelser. Husdyrene blir sluppet fri på morgenen, og man går med dem. Du sender barnet på skole, du sender det

på koranskole og det kommer hjem selv. Det er ingen man leter etter, og det er ingen som går seg bort. De (barnevernet) vil at på samme måte som vi gikk etter husdyrene, at man på morgenen må ta barna med på skolen og barnehagen. Man må hente dem og ta dem med ut på trening. Vi har ikke alt det der!

Hun skilte mellom to ting: At i Somalia går man etter husdyr, mens i Norge går man etter folk. Det som legges i "å gå etter" er at man passer på, følger barn til alle aktiviteter og holder oversikt over hvor de er til alle tider. Ifølge henne er barna i Somalia mer selvstendige, samtidig som det blir understreket at de er en del av en større kollektiv gruppe enn barn i Norge. Det vil være slektninger og naboer som er med på denne felles oppdragelsen av barna i samfunnet. Når foreldre lar barna deres leke ute i flere timer uten å holde oppsyn med dem, regner de med at alle i nabolaget holder øye med dem. Hvis barna gjør noe galt, regner foreldrene med at de voksne i nabolaget irettesetter dem (Khader, 1996, s. 162). Til sammenligning, mente hun denne kollektive oppdragelsen var fraværende i et land som Norge, og dermed må man passe ekstra godt på barna.

Det er utfordringer knyttet til dagens syn på barn i Norge og implementeringen av barns rettigheter. Et eksempel på dette er St.meld. nr 39 (2001-2002) som viser til at praktisk politikk overfor barn er preget av to parallelle og til dels motstridende elementer, som autonomi og økende regulering. På den ene siden er det økt fokus mot barn som selvstendige og handlende subjekter, og på den andre tilbringer barn stadig mer tid i voksenorganiserte aktiviteter som barnehage, skole og andre fritidstilbud. Dette kan betegnes som institusjonalisering av barn (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 17). Er måten barnevernet arbeider på forankret i en vestlig ideologi? Hvordan skal barnevernansatte forholde seg til rettigheter når barn lever og kommer fra ulike sosiale kår og forutsetninger? Er barnevernet preget av etnosentriske holdninger og er det for lite kulturkompetanse i arbeidet med minoriteter? Med så mange ulike minoriteter i Norge er det viktig at barnevernansatte har tilstrekkelig kompetanse til å forstå de ulike kulturene og referanserammene folk har. Dette vil kunne skape bedre kommunikasjon mellom minoritetene og barnevernansatte. Synet på barn er både dynamisk og forankret innenfor en sosial og kulturell kontekst, fordi det er ulike syn på barn og barneoppdragelse. Ut ifra informantenes uttalelser er dette noe man bør ta i betraktning når man arbeider med minoriteter, da det foreligger to ulike forståelser av barneoppdragelse og samfunnsstruktur. Det er ulikheter mellom kollektivistisk og individualistisk orienterte oppdragelsesstiler når det gjelder regler for atferd, sanksjoner,

autoriteter og moral (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 112). Amina snakket om en disiplineringmetode hun var vant med:

Da jeg kom til Norge så hadde jeg en stor planke da jeg var på asylmottaket. Jeg kjente ikke til de ansatte, de som bodde der eller barnevernet. Jeg kjente ikke til noen. Jeg visste kun om politiet. Jeg hadde en planke og jeg sa til barna ''Kom, kom!' BAM!'' Jeg slo svakt. ''Kom, kom inn!'' En dame så rart på meg og sa ''Er du gal?'', jeg svarte ''Hva gjør meg gal?'', så sa hun ''Hva er denne planken du går rundt med på mottaket?'' Jeg sa ''Hvorfor ikke? Jeg bruker jo den på barna mine, er det noen andre jeg liksom bruker den på?'' Jeg visste jo ingenting! Så sa hun ''Det er ikke barna dine nå: Nå er det noen som har barna dine med deg''. Akkurat det klarte jeg ikke å ta innover meg. Hvordan kan noen ha barna mine med meg? Det er jo jeg som har født dem!'' Så sa hun ''Nei! Hvis du har kommet til et europeisk land, så har du en del av barna dine og de har en del av dem''. Jeg sa det ikke gikk. Jeg har født dem, og jeg har båret dem i 9 måneder.

Amina forsøkte å disiplinere sine barn ved å bruke en planke. Hennes reaksjon på det damen sa til henne, impliserte at dette ikke var unormalt for henne. Amina var ny i landet, og brukte disiplineringmetoder hun var vant med. Fra et kulturrelativistisk perspektiv, kan fysisk avstraffelse være akseptabelt, fordi det oppleves som meningsfylt for de som gjør det. I noen kulturer kan det forstås som å være en måte å disiplinere barn på, som avskrekker dem fra å gjenta uønskede handlinger. Fysisk avstraffelse av barn finner sted i flere kulturelle sammenhenger, men det er forskjell på *hvorfor* barn straffes, og *hvordan* barn straffes (Skytte, 2008, s. 79). Oppdragervold kan defineres som psykisk eller fysisk disiplinering av barn. Hensikten er å korrigere barnets atferd, beskytte barnet mot farer og bidra til sosialisering ved at barnet lærer samfunnets normer og regler (Johnsen & Solevåg, 2014, s. 10). Hvor går grensen mellom oppdragervold, som er bruken av vold som disiplineringmetode, og mishandling? Da fysisk avstraffelse av barn er ulovlig i Norge, kan dette bli problematisk når etniske minoritetsfamilier overfører disiplineringmetoder fra hjemlandet (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 113). Amina opplevde irettesettingen av hennes disiplineringmetoder som vanskelig. Damen fortalte henne at ''landet har en del av barna hennes''. Jeg forstår dette som at hun har kommet til et land hvor instanser som barnevernet kan gripe inn i familien. Hun mente at fordi hun hadde født barna, var det hun som bestemte over dem. En annen kulturell praksis som er ulovlig i Norge er omskjæring av jenter. Amina ble informert om at det hadde kommet inn en bekymringsmelding om datteren angående mistanke om planlagt omskjæring. Hun sa:

Jeg ble sjokkert, og sa ‘Jeg skal ikke omskjære døtrene mine, og jeg har ikke gjort det heller!’’. Jeg er en av de menneskene som mener at omskjæring er forferdelig, fordi jeg husker selv det jeg gikk gjennom..

Informanten har en negativ oppfatning av omskjæring, fordi hun visste hva det innebar. Omskjæring er en form for kjønnslemlestelse der kjønnsdeler fjernes helt eller delvis hos jenter av kulturelle eller andre ikke-medisinske årsaker (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 135). Meningen med omskjæring kan være kulturelt eller religiøst. Rituell omskjæring av gutter er religiøst begrunnet, og er tillatt i Norge og regulert i lov om omskjæring av gutter av 20.06.14 nr 40 (Helsedirektoratet, 2017). I offentlige debatter i vestlige land, blir omskjæring av jenter forbundet med islam og i muslimske land er debattene mer sentrert rundt om det er en muslimsk tradisjon eller ikke (Roald, 2001, s. 240). Omskjæring av jenter kan bli sett fra et kulturell relativistisk perspektiv, og ha en mening for de som praktiserer det. Det er ingen helsegevinst for omskjæring av jenter, og det kritiseres for å være en måte å kontrollere jenters seksualitet. Flere innvandrerkvinner som kommer til Norge har gjennomgått det selv, og har en oppfatning av at omskjæring av jenter er normalt. Det er viktig at de forstår og får informasjon om at dette ikke er tillatt i Norge, slik at det ikke oppstår problemer mellom kvinnene, helsevesen eller barnevern, som kommer av uvitenhet og kulturmisforståelse og ikke bevisst overgrep.

5.4.2 Religionens rolle i barneoppdragelsen

Det er anslått at hele den somaliske befolkningen er sunni-muslimer (Haakonsen, 2005, s. 29). Religionen har et godt fotfeste i Somalia, og somaliere som lever i eksil har en nær tilknytning til islam. Alle informantene er muslimer, og bærer synlige plagg som symboliserer dette som hijab og heldekkende klær. Når det er spørsmål om kultur og barneoppdragelse, er det naturlig å trekke inn islam. I arbeidet med en families sosiale problemer kan det være viktig å vite hvilken betydning religion og tro har i denne familiens hverdag (Skytte, 2008, s. 93).

Alle informantene var opptatte av å oppdra barna sine i tråd med religionens retningslinjer, så godt det lot seg gjøre i et ikke-muslimsk land. De kom inn på utfordringene ved å oppdra barn i to forskjellige kulturer. I Somalia er det vanlig å gå på koranskole i tillegg til skole, og barnet er mye sammen med andre muslimer og det så mer til av religionens praksis, som å

høre bønnerop fem ganger om dagen. I Norge er det muslimske foreldre som selv må lære barna om religionen, eller melde dem inn på koranskole hvis det finnes i nærheten. Noen av informantene uttrykte bekymring over barnets grad av interesse for å lære om religionen, da barna ofte var opptatte med andre fritidsaktiviteter etter skolen, og kunne se det som en ‘belastning’ å gå på koranskole. Til tross for disse utfordringene, var informantene overbeviste om at de skulle fortsette å oppdra barna sine med religionen som grunnpilar. Maryan sa:

Hvis du ser på kultur og religion så er de to forskjellige ting. Hvis man ser på kulturen vår, så har det veldig mange dårlige elementer i seg. Barns rettigheter blir sviktet på mange områder. Dette ødelegger barnet, forstår du?

Maryan mente kultur og religion var to ulike ting, og vektla at religionen var viktigere enn kulturen. Hun hevdet at religionens retningslinjer ivaretok barnets velferd på en god måte. Hun mente kulturen ikke burde bli plassert høyere enn religion. Hvis religionen ble fulgt ville barnet bli ‘enda bedre’, mens kulturen hadde dårlige elementer som kunne ‘ødelegge barnet’. Dette er en ny diskurs av kulturen som noe negativt. Kultur blir her sammenlignet med religionen, og da er det kulturen som kommer negativt ut. Videre sa hun:

Somaliere er delt i de to: Det finnes noen som har lært religionen godt, og som deretter har fått barn. De oppdrar barnet så i tråd med islam. Barnet blir da nr.1 – det blir det beste barnet! Den som ikke har lært noe, og ikke tenker så mye på religionen og ikke vet noe om det.. Barnet kommer ikke til å bli et bra barn. Altså Gud kan gjøre det bedre, det kan jo skje men.. Barnet blir nok ikke bra, men foreldrene oppdrar dem jo slik de ble oppdratt bare.

Hun kritiserte kulturen, og mente religionen var det alle burde følge for å få ‘gode barn’. Jeg forstår ‘gode barn’ i denne sammenhengen som barn som praktiserer islam som religion. Kultur og religion kan likevel gå om hverandre. Islamske lærde hevder ofte at islam omfatter hele livet og tilværelsen. Dermed blir religionen et overordnet fenomen som også omfatter kulturen og kulturlivet (Opsal, 2005, s. 56).

Vi sier at vi er muslimer, men vi gjør ikke ting riktig. Det praktiseres ikke. Det er ikke det som ble bedt av oss å gjøre. Islam sier man ikke skal la barna sine mangle noe, enten om du er troende eller ikke-troende. Hvorfor er det viktig? Si sannheten. Islam sier at vi skal fortelle sannheten, og ikke løgner. Det finnes menn og kvinner som er ‘separerte’,

og som får barn under separasjonen. Mannen har et hus, og kvinnen har et hus også får de barn. I islam er det ulovlig. Det barnet er født utenfor ekteskap, forstår du?

Rayan mente flere muslimer ikke var fullt praktiserende, og at det var derfor feil i barneoppdragelsen. Identiteten som 'muslim' får to betydninger: den som praktiserer religionen, og som i denne diskursen er de gode foreldrene, og de som ikke praktiserer religionen fullt ut, og som "ikke gjør det som ble bedt av dem å gjøre". Hun trakk frem et eksempel om par som lurer staten til å tro de er separerte for å oppnå økonomiske goder. Å få barn utenfor ekteskap i islam er ulovlig og skambelagt (Khader, 1996, s. 86). Ære og skam er til dels knyttet til religionen og dels kulturen. Rayan sa:

Jeg fikk kontakt med barnevernet fordi datteren min hadde begått noen feilgrep med en gutt. Jeg hadde bare vært her i 2 år. Jeg sa til datteren min "Kjære, jeg ber deg. Vi har en kultur! Hvis en mann vil ha en jente, så kommer han hjem til henne". De (nordmenn) må passe på deres kultur, og jeg må passe på min, skjønner du? Vi må møtes et sted på midten, fordi enhver person kommer fra en kultur. Vi er muslimske folk. Det er mange ting som vår religion ikke tillater. Vår religion tillater ikke at en jente bare henger ute. Vår religion tillater ikke at en jente ligger med en gutt (utenfor ekteskap).

Rayan trakk inn kulturen og hvordan den skilte seg fra norsk kultur, når det gjaldt ungdommers frihet og kjærlighetsliv. Hun var opptatt av at man måtte bevare sin egen kultur, samtidig som man måtte "møtes et sted på midten". Som mor var hun opptatt av at hennes datter ikke skulle bedrive det jeg forstår som en 'ukultur': Det at hennes datter skal ha en kjæreste. Minoritetsmødre kan oppleve mindre kontroll over barna sine etter hvert som barna blir eldre. Dette står i kontrast til den tradisjonelle oppdragelsen som de er kjent med fra hjemlandet, der grensene strammes inn etter hvert som de blir eldre. Spesielt blir omgang med det motsatte kjønn kontrollert (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 46). I Somalia er det lettere å ha kontroll over barna. Å ha en kjæreste blir negativt sanksjonert i form av tilsnakk, og ungdommene vet at de risikerer å sette familiens ære på spill. I Norge kan somaliske mødre oppleve å ikke ha kontroll over barna sine. I utsagnet til Rayan ble kulturen og religionen forent, da både somalisk kultur og islam fremhever kyskheter som en viktig verdi. Maryan uttrykket også at ukyskheter er en ukultur hun håper barna hennes avstår fra:

Det som jeg synes gjør den norske kulturen dårlig er når barnet blir eldre og blir rundt 16 år.. Det at jenter og gutter kommer sammen og sånt (samleie). Slikt er vanlig for dem (nordmenn), men ikke for oss. Akkurat det der tenker jeg på, og jeg sier det til barna

mine. Jeg sier at jenter ikke kan gjøre det, og at gutter ikke kan gjøre det. Jeg sier det på samme måte til begge. Hvis gutten gjør feil, og du ikke sier noe til jenta så blir det problematisk. Man må si det til begge samtidig.

Maryan kom inn på det som var betraktet som ‘‘vanlig’’ og ‘‘uvanlig’’ i den norske og den somaliske kulturen. Den seksuelle lavalderen i Norge er seksten år, og det er rundt denne alderen hun mente at barn eksperimenterte eller debuterte seksuelt. Barna hennes er unge, men da hun sa ‘‘akkurat det der tenker jeg på’’, forstår jeg dette som det er noe hun som hun er bekymret over.

Jeg ble fortalt (av somaliere i miljøet) at når de tar barna så får jeg ikke sett dem igjen. De kommer til å bli ikke-troende, og de kommer til å bli servert svin! De blir sendt til norske og andre kristne, så de kommer til å bli kristne.

Maryan fryktet at hennes barn skulle miste sin religion. Frykten for barna vil miste religion og kultur er en ekstra belastning for minoritetsforeldre. Amina sa:

Hvis man skal ta barnet fra en mor så må man ikke plassere det hos ikke-troende, men det burde bli plassert hos somaliere slik at hun roer seg ned og tenker ‘‘Barnet mitt er hos en somalier’’. En muslimsk person er også bra. Hvis man sier til noen at barnet deres har vært i kirken, eller det har blitt plassert hos to menn som er sammen (homofile), så blir moren sjokkert! Hun blir enda galere!

På lik linje med Maryan, var Amina opptatt av at somaliske barn burde bli plassert hos somaliere eller muslimer, for at de skal kunne bevare sin kultur og religion. Hun nevner også at somaliske barn ikke burde bli plassert hos homofile par heller, da dette ville gjøre moren enda mer fortvilet. Det kan komme av at hun ikke har vært vant til å se dette i oppveksten.

5.5 ‘‘Jeg fikk det jeg trengte og mye mer’’ Diskursen om det gode samarbeidet

I dette avsnittet vil jeg presentere og drøfte diskursen som om det gode samarbeidet. Diskursen omhandlet det informantene opplevde som positivt i kontakten med barneverntjenesten. Selv om flere av informantene var redde og skeptiske overfor barnevernet i begynnelsen, kunne alle sammen meddele at det var et godt samarbeid som fant sted, og flere hadde fått endret sitt syn på barneverntjenesten. De hadde fått økt kunnskap om barnevernets praksis, om lovverket og hvordan de skal forholde seg til barnevernet. Det gode

som blir trukket frem er en generell forståelse av at barnevernet er til for å hjelpe. Flere av informantene opplevde at barnevernet støttet deres selvfølelse i form av motiverende ord. Dette ga dem en mestringsfølelse. Flere betegnet barnevernsarbeiderne de var i kontakt med som en ‘‘venn’’, og at i motsetning til hva de trodde i begynnelsen, så er de ikke ‘‘monstre’’. De snakket om barnevernet som om de ble mer ‘‘humanisert’’ og ‘‘normalisert’’ etter at de hadde vært i kontakt med dem. Flere hadde en forståelse for at barnevernet forsøker å hjelpe mor og barn, og de var fornøyde med at det ble benyttet tolk under møtene og fikk oppfølging både under og etter avsluttet sak. Flere av informantene mente det burde være et tilbud om kurs til både minoritetene og barnevernet. På denne måten kunne begge parter fått økt sin kulturkompetanse.

Jeg var ny i landet, og jeg hadde bare vært her i noen få måneder. De tok meg til et sted som de kaller krisesenteret. Politiet og barnevernet tok meg med dit, og slik fortsatte kontakten vår. De hjalp meg med barna, skolen og alt.

Maryan kjente ikke til barnevernet som en hjelpeinstans, og heller ikke om krisesenteret da hun kom i kontakt med barnevernet. Hun sa at hun ble tatt godt imot av krisesenteret, politiet og barnevernet. Mennesker handler forskjellig og det understrekes at hvordan opplevelsen med barnevernet blir, kan ha noe med å gjøre med hvilken saksbehandler som følger opp. Hun tilføyde:

Ja, ærlig talt så fikk jeg gode mennesker tilsendt. Mennesker som hjalp meg slik jeg ville de skulle hjelpe meg, og de overgikk mine forventninger. De ga meg ingen problemer.

Hun fremhevet at hun fikk ‘‘gode mennesker’’ tilsendt. Hun snakket om ansatte i barnevernet som at det finnes ‘‘noen gode’’, og hun kom i kontakt med de som hjalp henne på den måten hun ønsket. Dette kan tolkes som at den gode opplevelsen knyttes opp mot hvordan de barnevernansatte handler, snakker med brukere og følger opp. Amina sa:

Disse menneskene, de er ikke.. Det er ikke navnet (barnevernet) – Det er menneskene som jobber der som ikke er like! Noen er for strenge, mens noen er mer omtensomme. Ja, så det er menneskene og ikke navnet. Ja, det er hvordan de handler. De som jobber i barnevernet er mennesker, så enhver jobber ut ifra sin forståelse. Noen er snille og tenker ‘‘Hjelp denne personen’’, mens andre hopper til en konklusjon med en gang og sier ‘‘Hvorfor? Hvorfor skal vi bruke tid på dem?’’. De tar fra dem barna, og kaster dem

hos andre. Jeg skal ikke engang si at det er menneskene som jobber der. Det er slik jeg har forstått det, og det er slik jeg føler det.

Amina snakket om barnevernansatte som at det fantes to typer, ‘den strenge’ og ‘den snille’. Hun kommer inn på at det kan være forskjellene i personlighet som er det som legger grunn for hvordan barnevernansatte følger opp brukere. Barnevernet er en offentlig tjeneste som forholder seg til lover og retningslinjer. Heggen og Dahls (2017) artikkel om barnevernets kunnskapsgrunnlag tar for seg spenningsfeltet mellom profesjonalitet og skjønn. Den barnevernansattes kunnskapsgrunnlag og profesjonalitet kan være utviklet ‘innenfra’ gjennom utdanning, forskning og praksis, men også ‘utenfra’ gjennom krav til hvordan arbeid skal utføres, som Kvello-malen som er en måte å kartlegge saker på (Heggen og Dahl, 2017, s. 72). Når det foretas en undersøkelse, eller det kommer inn en bekymringsmelding, er det faste rutiner på hvordan man skal gå frem. Skjønn er en type praktisk resonnering der formålet er å komme frem til en konklusjon om hva som burde gjøres i enkeltsituasjoner (Grimen & Molander, 2008, s. 182). Utøvelsen av skjønn kan føre til at klientene av barnevernet kan ha ulike forventninger til de ansatte i barnevernet.

Banks (2013, s. 597) skriver om spenningen mellom personlig engasjement (personal engagement) og profesjonell ansvarlighet (personal accountability). Dette forholdet kan bli beskrevet som dialektisk, hvor det er noen motpoler som omsorg og kontroll. Det kan bli sett i lys av profesjonell etikk, og det å være bevisst på hva som kan være det riktige å gjøre i en spesifikk situasjon (Banks, 2013, s. 597). Idil stolte på at barnevernet gjorde det riktige, da hun ble informert om at det var sendt en bekymringsmelding om barnet hennes:

Først og fremst så vet de hva som trengs, vet du? De gjorde helt sikkert det som var nødvendig. Hvis barnet er bekymret og sier at noen har slått det, så har de sikkert gjort jobben si ved å undersøke familien. De har sikkert retningslinjer å følge når et barn sier det har blitt slått.

Når hun sa at ‘de vet hva som trengs’, forstår jeg dette som at hun oppfattet de barnevernansatte som dyktige og profesjonelle. Hun ga uttrykk for at de hadde erfaring med slike saker, når hun nevnte at de hadde ‘retningslinjer å følge’. Hun la vekt på at fantes regler som man måtte forholde seg til. Videre sa hun:

Ja, altså først og fremst så har jeg ikke hatt en stor barnevernssak, og det finnes jo tilfeller som er alvorligere enn dette. Du har jo erfaring kun med det du har vært gjennom, men ut ifra det jeg har sett fra dem personlig, så har det ikke vært noen problemer jeg kan si noe om,

Jeg forstår dette som at Idil problematiserte sin positive opplevelse med barnevernet på bakgrunn av omfanget i hennes sak. Hun mente saken hennes ikke var stor, og at det fantes saker som var mer kompliserte og tidskrevende enn dette, som omsorgsovertakelse. Dette påvirket hennes syn på barnevernet. Jeg forstår dette som at hun ikke så på sin sak som alvorlig sammenlignet med andre saker. Amina problematiserte også sin positive opplevelse med barnevernet:

Du kan ikke si noe fordi det finnes en mor som har blitt fratatt barnet sitt og som gråter. Da kan du liksom ikke si "De har hjulpet meg, de er gode: Lik dem!" Jeg kan ikke si det! Sakene er forskjellige, så hvis jeg nå for eksempel sier til en annen person "Åh, barnevernet har hjulpet meg så mye!" så gråter en annen person på grunn av dem.

Hun la vekt på at det var vanskelig å dele sin erfaring med barnevernet til andre i miljøet, da hun oppfattet sin sak som mindre alvorlig. Hennes gode opplevelse med barnevernet blir undergravet av den negative opplevelsen til personen som "gråter på grunn av barnevernet". Dette kan føre til at informantene føler seg presset til å ikke dele sine erfaringer med barnevernet til andre, i frykt for å såre andre som har hatt en vanskeligere sak, som omsorgsovertakelse.

Noen ganger møtte de meg og pratet med meg. Når det var stille fra dem i flere måneder så kunne de finne på å ringe meg og si "Hei, Hamda, hvordan er situasjonen nå? Hvordan går det med familien?".

Hamda opplevde at hun fikk den oppfølgingen av barnevernet som hun ønsket. Hun viste til betydningen av at saksbehandleren spurte henne om hvordan hun hadde det. Hun sa at saksbehandleren var opptatt av familien hennes og hvordan de hadde det. Flere av informantene benyttet seg også av tolk, og dette ble trukket frem som en av de positive opplevelsene. De ansatte i barnevernet har ansvar for at kommunikasjon mellom barnevernsansatte og etniske minoriteter er tilfredsstillende. Dette kan være nødvendig for å sikre likeverdige tjenester og en ikke-diskriminerende praksis i kommunikasjon mellom

barneverntjenesten og etniske minoriteter (Aadnesen & Hærem, 2007, s. 74). En forutsetning for god kommunikasjon er bruk av tolk i møtene. Amina sa:

Ja, han (tolken) forteller deg riktige ting. Det er bra at en tolk alltid er tilstede, for hvis du ikke forstår dem, og de ikke forstår deg, så er det tolken som er mellom dere. Tolken lærer partene å kjenne, så det er bra at det er en tolk tilstede.

Tolken blir forstått som å ha en mellomposisjon mellom klienten og den barnevernansatte. Informantene ga uttrykk for at de var fornøyde med å ha muligheten for å ha tolk tilstede i møtene.

Den rådende diskursen om barnevernet blant somaliere er primært en negativ en, og informantene er bevisste på dette. Flere av dem argumenterer for at barnevernet hjelper, og at man ikke skal se på de ansatte i barnevernet som noen som kun er ute etter å gjøre vondt verre. Sahara sa:

Nei, barnevernet er ikke monstre! De er mennesker. Det er en gruppe mennesker som er akkurat som deg.

Sahra understreket at de ansatte ikke er "monstre", men "mennesker". Jeg forstår det hun sa som at det finnes folk som oppfatter barnevernet som "monstre" som kun er ute etter å ta fra dem barna, og som ikke ønsker å hjelpe. Dette gjør at barnevernet nærmest blir "dehumanisert" av de som er skeptiske til dem. Dette er en diskursiv kamp da på den ene siden blir barnevernet assosiert med negative begreper, og på den andre siden forsøker man å "normalisere" barnevernet. Denne betegnelsen på "monster" gikk igjen hos flere informanter. Rayan sa:

Nei, de er ikke slemme mot folk. De er gode mennesker. Ha tålmodighet! De er ikke monstre: De er mennesker som hjelper mennesker

Maryan kom inn på dette jeg har kalt for "humaniseringen / normaliseringen av barnevernet". Da det ble brukt ord som "normalt" og "normale mennesker", forsøkte hun å ufarliggjøre barnevernet for å dempe den frykten som rådet. Da informantene førte en diskurs om at barnevernansatte er gode, og som hjalp klientene sine, var det flere som betegnet dem som "venner". De forsøkte å føre en positiv diskurs av barnevernet. Maryan sa "De hadde

nesten blitt som "venner" for meg". På denne måten konstruerte hun en ny virkelighetsoppfattelse av barnevernet gjennom språket.

Jeg hadde sagt til barnevernet her og også i andre land at når somaliere kommer til deres land, at før barna i det hele tatt kommer inn på skole, at også foreldrene burde gå på kurs om religionen slik at de forstår, skjønner du? Da hadde det ikke blitt noen problemer, og somalierne hadde fått beholdt barna sine. Problemene hadde blitt færre, forstår du? Jeg hadde også sagt at man må kunne landets lovverk. Det er nr. 1 på listen, slik at når barna kommer inn på skole så kan foreldrene gå på religionskurs, og samtidig lære om begge kulturer. Man skal ikke forlate religionen sin, men man må forstå den nye kulturen.

Jeg forsto dette utsagnet som at informanten erkjente at det er utfordringer knyttet til somaliere og hvordan de skal tilpasse seg og tilegne seg den nye kulturen de har kommet til. Å lære seg lovverket, å lære seg religionen og den norske kulturen er det hun fremhevet som den kunnskapen somaliere som kommer til Norge mangler. Religionen holder fremdeles en høy posisjon, og hun understrekte at det var viktig at man ikke forlot religionen sin. Den somaliske kulturen og islam er nært forbundet. Religionen blir trukket frem som viktig av alle informantene. Sahra sa:

Jeg ville bedt barnevernet om at de skal sette i gang flere kurs til somaliske mødre, eller foreldre generelt, om hvordan de skal håndtere barn, hvordan de kan forstå barna og motsatt. De må rett og slett hjelper oss med det der. Vi har kommet til et nytt land, nytt språk og det er veldig vanskelig å forstå alt sammen selv.

Sahra mente det burde være kurs om generell barneoppdragelse i Norge for somaliske foreldre. Selv om det er snakk om hvorvidt barnevernansatte har tilstrekkelig kulturell kompetanse, trakk flere informanter frem at somaliere trenger kurs i hvordan de skal tilpasse seg som foreldre i den norske kulturen. Amina sa:

Ja, de (somalierne) må forstå kulturen til de menneskene de har kommet til. De må bli sendt på kurs der de blir fortalt at de skal lære seg om folks kulturer, hvordan de samhandler med dem når de er i deres land, men også de som jobber i barnevernet. De burde også bli sendt på kurs der de lærer seg at de må snakke og engasjere seg i disse menneskene, og forstå kulturen deres og hvordan de samhandler med sine barn.

Amina fremhevet at det er nødvendig med forståelse av begge kulturene for somaliere og de ansatte i barnevernet. Hun mente også at de ansatte i barnevernet burde bli sendt på kurs, og

dette kan forstås som at hun mente de ansatte i barnevernet ikke har tilstrekkelig kulturkompetanse til å forstå og jobbe med minoriteter.

Ut ifra det informantene har fortalt meg om den positive opplevelsen de har hatt i kontakt med barnevernet, har jeg utviklet en tabell (figur 3) for å illustrere punktene deres. På venstre side er det listet opp punkter med forventningene som informantene har til barnevernet, og det som de uttrykket som positivt. På høyre side er det listet opp punkter med det informantene har lært gjennom sin kontakt med barnevernet, og hva de skulle bragt videre til andre somaliere i miljøet som frykter barnevernet.

Figur 3

BARNEVERNETS SIDE	SOMALIERNES SIDE
<ul style="list-style-type: none"> • God oppfølging under sak og etter henlagt sak / iverksatt tiltak. • Motiverende ord -> styrket selvfølelse. • Forståelse for somalieres kulturelle referanseramme. • Tolk. • Ha kurs om foreldreveiledning. • Økt kulturell kompetanse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Se på de ansatte som hjelpere, ikke fiender. • Være imøtekommende når barnevernet tar kontakt. • Ikke lyve til dem. • Gå på kurs. • Våge å stå imot presset fra miljøet: Tilegn deg kunnskap om barnevernet selv. Våg å forstå.

Kapittel 6 Oppsummerende drøfting og avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan somaliske mødre har opplevd deres kontakt med barnevernet. Med en diskursteoretisk tilnærming har jeg avdekket fem diskurser: ‘barnevernfryktdiskursen’, ‘oss mot dem diskursen’, ‘morskjærlighetsdiskursen’, ‘kulturdiskursen’, og ‘diskursen om det gode samarbeidet’. Rekkefølgen på presentasjonen av diskursene skal gjenspeile mødrenes opplevelser. Det startet med en frykt for barnevernet på grunn av det de hadde hørt om barnevernet i det somaliske miljøet, og endte med et godt samarbeid, der de var fornøyde med hjelpen de hadde fått.

I dette kapitlet vil jeg presentere hovedfunnene, og drøfte i lys av tidligere forskning.

6.1 Kulturelle og sosiale utfordringer

Ett av funnene i en studie som hadde som formål å undersøke somaliske flyktningers opplevelser og utfordringer i Sverige, og støtten de trenger som foreldre i et nytt land, var utfordringen av å være foreldre i overgang (Parenthood in Transition). Deltakerne beskrev en prosess av å være foreldre i Somalia sammenlignet med de kulturelle og sosiale utfordringene av å være foreldre i Sverige. En annen utfordring var det å ha forlatt hjemlandet, og nå være ny og fremmedgjort i det nye landet (Osman, Klingberg-Allvin, Flacking & Schön, 2016, s. 4). Mine funn samsvarer med dette, fordi informantene i min studie snakket om de kulturelle og sosiale utfordringene av å være foreldre i Norge. Disse utfordringene var knyttet til at mødrene ikke hadde like stort uformelt nettverk som de hadde i Somalia, utfordringer med språket og frykten for at barna skulle gå bort fra sin religion og kultur. De sammenlignet hvordan barna deres vokser opp i Norge med hvordan de selv hadde vokst opp i Somalia, og hvordan de opplevde morsrollen som utfordrende i Norge. I Somalia beskrev de en hverdag der barna lekte ute, og de ikke trengte å følge dem til skole. Lokalsamfunnet tok ansvar for hverandre, og mødrene opplevde en større trygghet på grunn av dette. I Norge møtte de forventninger om at barna måtte bli fulgt til barnehage, skole og andre fritidsaktiviteter. I tillegg til dette, opplevde flere av mødrene at de ikke hadde like stor familie i Norge som de hadde i Somalia. Overgangen til en hverdag i Norge, og barneoppdragelse i Norge opplevdes som vanskelig. Et av funnene i en artikkel om sosialt arbeid i flerkulturelt samfunn var at sosialarbeidere og klienter ikke kjenner hverandres kulturelle koder, uttrykksmåter, tradisjoner og kulturelle preferanser og dette skaper kommunikasjonsproblemer.

Sosialarbeiderne sa de manglet kunnskaper om andre kulturer, forholdene minoritetsklientene hadde levd under i hjemlandet og deres syn på familierelasjoner og barneoppdragelse (Bø, 2017, s. 76). Mangel på effektiv kommunikasjon mellom profesjonelle og brukere hemmer samarbeidet mellom minoritetene og tjenestene.

Flere av informantene uttrykte bekymring over somaliske eller generelt muslimske barn som blir plassert hos norske familier i frykt for at barna mister kultur og religion. Det var viktig for mødrene at barnas religion og kultur ble ivaretatt når de skulle bli plasserte utenfor hjemmet. Barneverntjenesten må ta hensyn til barnets ”etniske, religiøse, kulturelle og språklige” bakgrunn, slik det er hjemlet i barnevernlovens § 4-15. Dette er kontinuitetshensynet. Det må være fokus på ivaretagelse av barnets språk og kulturelle identitet ved plassering både i fosterhjem og barneverninstitusjon (Eriksen & Germeten, 2012, s. 218).

Aarset og Bredals (2018, s. 132) studie av omsorgsovertakelser og etniske minoriteter viser at det er fravær av referanser til kultur og kultursensitivitet når det gjelder barnevernets kartlegging og vurderinger. Funnene viser lite henvisninger til kontinuitetshensynet når plasseringsted omtales. Det var sjeldent fylkesnemnda tematiserte plasseringsstedets kulturelle, etniske, religiøse eller språklige tilhørighet (Aarset & Bredal, 2018, s. 134). Dette skaper en bekymring blant minoritetsforeldre, som har barn som har blitt plassert i fosterhjem eller institusjon. Religion var viktig for de somaliske mødrene, og de var opptatte av at barna deres skulle lære om islam. Et av funnene i Proba Samfunnsanalyse (2017, s. 4) var at det i praksis ofte overlates til fosterforeldrene å sørge for videreføring av språk, religion og kultur for barn i fosterhjem. Barnevernet og fosterforeldre erfarer at mange barn og ungdommer som plasseres i fosterhjem tar avstand fra egen kulturelle og etniske bakgrunn, og ønsker å identifisere seg med fosterfamilien. De siste årene har det vært satsning i Bufetat å rekruttere flere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. Barneverntjenestene har hatt dialogmøter med innvandringsorganisasjoner for å informere om barnevernet og rekruttere fosterforeldre (Proba Samfunnsanalyse, 2017, s. 25). Hvordan kan et godt samarbeid mellom barnevernet og minoritetsfamilier fremmes dersom barnets kulturelle og religiøse bakgrunn ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til? Foreldrene kan føle et tillitsbrudd, og at de har lite medvirkning i beslutningene som tas i sakene. Dette kan indikere mangel på forståelse og kulturkompetanse, fordi kulturelle verdier ikke blir tatt hensyn til.

6.2 Levekår- og integreringsutfordringer

Et gjengående tema i oppgaven er mangel på informasjon om barnevernet, barneoppdragelse i Norge og norsk kultur. Det blir trukket frem at de som har frykt for barnevernet, er de som mangler informasjon om barnevernet. Dette reiser spørsmålet om integrering, og om lite integrering bidrar til denne kunnskapsløsheten. Før de somaliske mødrene hadde kommet i kontakt med barnevernet, hadde de hørt om barnevernet gjennom andre somaliere i miljøet. De stolte på at informasjonen de fikk var korrekt, og hadde derfor ikke noe annen informasjon om hva barnevernet hjelper til med. Det er ikke alle som har gode leseferdigheter, og flere er analfabeter. Jeg setter derfor et spørsmålstegn ved om det er nok at det finnes brosjyrer på fremmedspråk liggende på offentlige kontorer. I artikkelen ”Det nye barnevernet” var et av funnene at mange foreldre ga uttrykk for en høy grad av tillit til barnevernet. Brukere i kontakt med barnevernet har større illit til tjenesten enn de som ikke har det. I tillegg har undersøkelsen vist at folk med universitets- og høyskoleutdanning hadde en mer positiv holdning til barnevernet enn folk med annen utdanning (Clifford, Fauske, Lichtwarck og Marthinsen, 2015, s. 67). Det samsvarer med mine funn, fordi informantene i min studie nå har tillit til barnevernet i motsetning til før de kom i kontakt med dem. Blant de somaliske mødrene var den kulturelle kapitalen lav, da ingen hadde høy utdanning. De hadde flere barn, og over halvparten var alenemødre. Innvandrere fra Somalia har hatt en økning med 0,6 personer per husholdning siden 2001 (SSB, 2017, s. 48). Det kan føre til at flere familier bor trangt, og at de kan slite økonomisk. Dersom en alenemor har mange barn og ikke kan språket og kulturen godt, kan dette føre til flere utfordringer: Å følge opp barna på skolen og andre aktiviteter, hjelpe dem med lekser og det kan være vanskelig å gi barna alt de trenger når mor ikke jobber. Flere av mødrene ga uttrykk for at ønsket de kunne gi barna sine det de trengte. Disse funnene indikerer at det kan være en sammenheng mellom utdanningsnivå og tillit til barnevernet.

6.3 Å ta kontakt med barnevernet: Damned if you do, damned if you don't

Skal somaliere ta kontakt med barnevernet dersom den rådende tanken i miljøet om barnevernet er at de er ute etter å ta barn? Dersom folk som trenger hjelp fra barnevernet avstår fra å ta kontakt, går de glipp av nødvendig hjelp som de kunne fått. Dersom de tar kontakt kan de risikere å bli stigmatiserte i deres miljø. Et av funnene i en undersøkelse av etniske minoriteters oppfatninger av barnevernet var frykten for barnevernet blant etniske minoritetspersoner kan forstås i lys av krenkelser, som frykt for å bli fratatt barna og bli

usynliggjorte (Fylkesnes m.fl., 2015, s. 93). Informantene ga uttrykk for at flere i det somaliske miljøet frykter barnevernets mulighet for å gjennomføre en omsorgsovertakelse. Et hovedfunn var fordømmelsen nåværende eller tidligere somaliske brukere av barnevernet opplever i eget miljø. Problemet med fordømmelse er at det skaper sosiale problemer for individet, og det kan føre til mistillit mellom personen og miljøet. Jeg forstår dette som en utfordring som ikke har blitt tilstrekkelig belyst i tidligere undersøkelser. Det er viktig at minoriteter som har vært brukere av barnevernet ikke opplever det som skambelagt at de har vært i kontakt med barnevernet, og ikke blir fordømt i sitt eget miljø. Somaliere kommer fra et kollektivistisk samfunn der gruppekultur står sterkt, og opplevelse av trygghet og aksept kommer fra å være del av et stort nettverk. Det legges dermed stor vekt på hva andre i gruppen sier og mener om barnevernet.

6.4 Kurs om foreldreveiledning

Et av funnene var ønske om kurs til minoritetsforeldre, slik at de får en forståelse for hvordan man oppdrar barn i Norge, og hva de ulike instansene som krisesenter og barnevern kan hjelpe med. Flere somaliske foreldre mangler tilstrekkelig informasjon om barnevernet. Med begrenset sosialt nettverk, en opplevelse av avmakt i rollen som foreldre og kulturelle misforståelser, kan dette påvirke relasjonen og samspillet mellom foreldre og barn. I Harstad har det vært iverksatt et foreldrekurs for somaliske mødre bygget på kjerneverdiene i den familiebaserte metoden PMTO. De somaliske mødrene på kurset var opptatte av hvordan de kunne lære å bli en best mulig mor i Norge. Det var mange somaliske foreldre som hadde meldt interesse til kurset, da det hadde blitt sendt ut en invitasjon (Vannebo, 2015). Lignende kurs hadde blitt holdt for pakistanske og somaliske mødre i bydelene Grorud og Søndre Nordstrand i Oslo. PMTO-koordinatorene sa at mødrene fort kunne bli slitne, fortvilte og oppleve avmakt i morsrollen. Mødrene hadde selv kommet med eksempler fra egen kultur, og deres kulturelle rammer hadde blitt tatt hensyn til (Vannebo, 2009).

Slike kurs kan være nødvendige for å gjøre foreldrene tryggere på seg selv, og styrke relasjonen mellom foreldre og barn. Det er viktig at flest mulig stiller opp, og for å gjøre det enklere kan det tilbys barnepass, at informasjonen er tilgjengelig på deres språk og at man setter i gang sosiale arrangementer slik at deltakerne kan bli kjent. På denne måten kan deltakerne få utvidet sitt nettverk.

6.5 Konklusjon

Formålet med oppgaven har vært å undersøke somaliske mødres opplevelser med barneverntjenesten i Norge. Måle har vært å undersøke deres egne fremstillinger og tolkninger av deres virkelighet, og hensikten med oppgaven var å innhente kunnskap som kan bidra til å styrke samarbeidet mellom barnevernet og minoriteter.

Barnevernfryktdiskursen og diskursen om det gode samarbeidet er to diskurser som står i kontrast til hverandre. Det er en mistillit til barnevernet blant somaliere, og de fleste informantene hadde denne skepsisen da de kom i kontakt med barnevernet for første gang. Frykten for barnevernet kom av barnevernets mulighet til å gjennomføre en omsorgsovertakelse mot foreldrenes vilje. Morskjærlighetsdiskursen, og kulturdiskursen forsøkte å forklare samspillet mellom somalieres kultur, syn på foreldreskap og barneoppdragelse. Somaliere oppdrar barn med henhold til islam og den somaliske kulturen. Det kan bidra å skape en forståelse for deres kulturelle referanseramme.

Morskjærlighetsdiskursen belyste hvordan somaliere ser på moren og hennes kjærlighet for sitt barn som universell og ubetinget. Dette kan forklare hvorfor frykten for omsorgsovertakelse er stor, og den utbredte oppfatningen om at barnet alltid vil ha det best hos sin biologiske mor. "Oss mot dem" diskursen fremhevet hva slags konflikter somaliske brukere av barnevernet møter innad i sitt eget miljø. Informantene opplevde fordømmelse og svekket tillit til dem fra somaliere i deres eget miljø, på grunn av deres kontakt med barnevernet. Underveis og etter henlagt sak, hadde informantene positive opplevelser med barnevernet. Barnevernet ble normalisert, og det blir skilt mellom barnevernet og barnevernansatte.

Hvordan har de teoretiske perspektivene bidratt til å belyse nye sider av datamaterialet?

Diskursteori har løftet hvordan de somaliske mødrene opplevde deres kontakt med barnevernet. Jeg rettet søkelyset mot det de syntes var viktig, og hvilke mønstre som gikk igjen i intervjuene. Gjennom sosialkonstruktivisme kan man forstå de somaliske mødrenes virkelighetsforståelse. Hermeneutikken sto sentralt i analysen. Jeg analyserte datamaterialet utifra min egen forforståelse og fortolkningsevne. Diskurspsykologi belyste gruppeprosessene som kom til i diskursene: Polariseringen mellom somaliske klienter av barnevernet og det somaliske miljøet. Maktrelasjonen mellom de to gruppene ble mer synlig, fordi klientene av

barnevernet opplevde å bli fordømt for å være i kontakt med barnevernet. Det resulterte i at flere av informantene ikke ønsket å snakke høyt om sin kontakt med barnevernet. Den dynamiske kulturforståelsen belyste tradisjonene den kulturelle fortolkningsrammen til somaliere. Religion og kultur påvirker i høy grad hvordan de oppdrar barna sine i Norge, fordi de ønsker at barna skal forstå religionen og kulturen. Det er viktig at barnevernet tar hensyn til dette. Levekårsfaktorer og sosial klasse kan forklare utfordringene minoriteter opplever i Norge. Hvorfor slet flere av mødrene med å gi barna det de trengte? Det kunne forklares ut fra levekårsfaktorer, da de ikke hadde utdanning eller fast jobb. Individualisme og kollektivismen forklarer hvorfor flere av mødrene opplevde det som vanskelig å tilpasse seg i Norge. Det er vanskelig å forholde seg til en offentlig tjeneste med makt til å gripe inn i familien hvis man kommer fra et land der barn er familiens ansvar. De somaliske mødrene var vant til å ha et stort nettverk i Somalia. Å komme til Norge og være en alenemor for flere barn uten utdanning og språkkunnskaper gjør en sårbar. Av den grunn var det flere informanter som mente at barnevernet måtte "se moren" slik de så barna. Jeg forsto dette som at de ønsket at barnevernet skulle hjelpe dem. Jeg får inntrykk av at det er mange somaliere som kan trenge hjelp, og derfor er det viktig at de får informasjon om barnevernet.

Sentrale funn i studien og mine refleksjoner:

- Ønske om foreldreveiledning til minoritetsforeldre:

Dette innebærer kurs om hva som forventes av få være forelder i Norge, informasjon om offentlige instanser og hva de kan hjelpe med (barnevernet, krisesenter, NAV) og forståelse for barneoppdragelse i Norge: Følge opp barnet, hjelpe til med lekser, følge det til skole, ikke bruke fysisk avstraffelse.

- Forståelse for utfordringene av å være "foreldre i overgang":

Barneverntjenesten må ta høyde for utfordringene av å være minoritetsforeldre i Norge. Forståelse for at det er foreldre som vil det beste for sine barn, og som gjør dette på den måten de kan best, i henhold til sin kulturelle og religiøse referanseramme. Det legges vekt på at barnets kultur og religion må tas hensyn til når det plasseres utenfor hjemmet.

- Oppfølging og ivaretagelse av minoriteter i barnevernet som kan oppleve fordømmelse i sitt eget miljø:

Barneverntjenesten følger opp brukere som kan føle seg stigmatiserte for sin kontakt med barneverntjenesten: Være oppmerksom på at det er flere som opplever det som vanskelig å være i kontakt med barneverntjenesten på grunn av fordømmelse.

Forslag til videre forskning

Under innhenting av tidligere forskning, var det utfordrende å finne forskningsbasert kunnskap om somaliske mødres opplevelser av barnevernet. Jeg har gjort meg opp følgende refleksjoner om videre forskning:

- Videre arbeid i dette feltet kunne tatt for seg studie av hvordan kurs om foreldreveiledning kan øke forståelse og tillit til barnevernet.
- Kan det være hensiktsmessig å rekruttere somaliske / muslimske fosterhjem / beredskapshjem med tanke på at flere minoritetsfamilier ønsker at barnas religion og kultur blir tatt hensyn til?
- Et forslag til videre forskning kan være å rette søkelyset på somaliske fedre, for å få en større kjønnsbalanse i forskningen om somaliske foreldre. Studien kan omhandle hvordan somaliske fedre opplever å være somaliske fedre i Norge, og hva slags opplevelser og erfaringer de har med barnevernet.
- Et annet forslag til videre forskning kan være samme problemstilling, men med en annen minoritetsgruppe som også har en utbredt frykt for barnevernet. Det kan bidra til å skape forståelse for hva denne gruppen fremhever som et godt samarbeid med barnevernet, og sammenligne funnene med hva andre minoritetsgrupper trekker frem som positivt.

Referanseliste

- Aadnesen, B.N. & Hærem, E. (2007). *Interkulturelt barnevernsarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aakvaag, G.C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Trondheim: Abstrakt forlag.
- Andvig, E. (2010). *Å forske på eller forske sammen med mennesker som hører til ‘sårbare grupper’’: Gjør det en moralsk forskjell?* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker: Innføring i interkulturelt kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dalrymple, J. & Burke, B. (2006). *Anti-oppressive practice: Social care and the law*. Maidenhead: Open University Press.
- Engebretsen, E. (2012). Å lese makt i en tekst. I: E. Engebretsen & K. Heggen (Red.), *Makt på nye måter* (s. 24-32). Oslo: Universitetsforlaget.
- Engebretsen, A. (2005). Somaliere i Norge. Noen trekk fra tilpasning i eksil. I K. Nes, T. Skoug & M. Strømstad (Red.), *Somaliere i Norge – Perspektiver på språk, religion og integrering* (s. 168-179). Vallset: Oplandske bokforlag.
- Engebretsen, A.I. & Fuglerud, Ø. (2009). *Kultur og generasjon: Tilpassingsprosesser blant somaliere og tamiler i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, E. & Germeten, S. (2012). *Barnevern i barnehage og skole: Møte mellom barn, foreldre og profesjoner*. Oslo: Cappelen Damm.
- Eriksen, T.H. & Sajjad, T.A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fangen, K. (2008). *Identitet og praksis: Etnisitet, klasse og kjønn blant somaliere i Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fløtten, T. (2009). Fattigdom på norsk. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn – Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (s. 201-235). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk: Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I A. Molander og L.I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s. 197-215). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haakonsen, J. M. (2005). Somalia – historie, kultur og samfunn. I K. Nes, T. Skoug & M. Strømstad (Red.), *Somaliere i Norge – Perspektiver på språk, religion og*

- integrering* (s. 11-32). Vallset: Oplandske Bokforlag.
- Hitching, T.R. & Veum, A. (2011). Introduksjon. I T.R. Hitching, A.B. Nilsen & A. Veum. (Red.), *Diskursanalyse i praksis: metode og analyse* (s. 11-36). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: Om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax
- Jacobsen, D.I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jørgensen, M.V. & Phillips, V. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Khader, N. (1996). *Ære og skam: Det islamske familie og livsmønster – fra undfangelse til grav*. København: Borgen.
- Klausen, A.M. (1992). *Kultur: mønster og kaos*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Krogh, T. (2009). *Hermeneutikk: Om å forstå og tolke*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Krumsvik, R.J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode: Ei innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moen, T.A. & Ahmed, S. (2005). Å være somaliske foreldre i Norge. I K. Nes, T. Skoug & M. Strømstad (Red.), *Somaliere i Norge – Perspektiver på språk, religion og Integrering* (s. 194-201). Vallset: Oplandske Bokforlag.
- Neumann, I.B. (2001). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nordby, H., Bennin, C. & Buer, B.A. (2013). *Etikk i barnevern*. Oslo: Gyldendal
- Norvoll, R. (2009). Makt og avmakt. I E. & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn – Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (s. 67-92). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Norvoll, R. (2009). Sosiale avvik og sosial kontroll. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn – Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (s. 99-118). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Opsal, J. (2005). Å være somalisk muslim – I Somalia og i Norge. I K. Nes, T. Skoug & M. Strømstad (Red.), *Somaliere i Norge – Perspektiver på språk, religion og*

Integrering (s. 52-73). Vallset: Oplandske Bokforlag.

Roald, A.S. (2001). *Women in Islam: The Western experience*. London: Routledge.

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode: En kvalitativ tilnærming*.

Oslo: Universitetsforlaget.

Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Schackt, J. (2009). *Kulturteori. Innføring i et flerfaglig felt*. Bergen: Fagbokforlaget.

Skytte, M. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*.

Bergen: Fagbokforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Thorbjørnsrud, B. (2009). Kulturelle fortolkningsrammer. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn – Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (s. 201-235). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Triandis, H.C. (1995). *Individualism & collectivism*. Boulder, Colorado: Westview Press.

Elektroniske referanser:

Ali, A. (2015). Et flerkulturelt barnevern? – Hvordan fremme dialog mellom barnevernet og etniske minoriteter. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 148-150.

doi: [10.18261/issn.1891-1838](https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838)

Aarset, M.F. & Bredal, A. (2018). *Omsorgsovertakelser og etniske minoriteter*. (NOVA rapport 5/2018). Hentet fra

https://www.bufdir.no/Global/Omsorgsovertakelser_og_etniske_minoriteter_En_gjennomgang_av_saker_i_fylkesnemnda.PDF

Banks, S. (2013). Negotiating personal engagement and professional accountability: professional wisdom and ethics work. *European Journal of Social Work*, 16(5), 587-604. doi: 10.1080/13691457.2012.732931

Berg, B. & Paulsen, V. (2015). Myter eller realiteter? – Møter mellom innvandrere og barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 152-155.

doi: [10.18261/issn.1891-1838](https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838)

Bø, B.P. (2017). Sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn. *Fontene forskning: et tidsskrift fra*

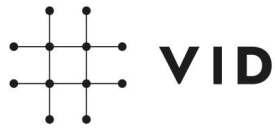
- Fellesorganisasjonen FO, 10(2), 71-83. Hentet fra <http://fonteneforskning.no/forskningsartikler/sosialt-arbeid-i-et-flerkulturelt-samfunn-6.19.541982.9b4df13539>
- Dzamarija, M.T. (2014). *Oversikt over personer med ulik grad av innvandringsbakgrunn*. (Statistisk sentralbyrå rapport 16/2024). Hentet fra <https://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/175380?ts=145cbac2a08>
- Eide, K. & Rugkåsa, M. (2015). Barnevern i et minoritetsperspektiv. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 78-79. doi: [10.18261/issn.1891-1838](https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838)
- Fangen, K. (2006). Assimilert, hybrid eller inkorporert i det etniske? Tilpasning og Identifikasjon blant somaliere i Norge. *Sosiologisk tidsskrift*, 59(1), 4-33. doi: [10.18261/issn.1504-2928](https://doi.org/10.18261/issn.1504-2928)
- Fylkesnes, M.K., Iversen, A.C., Bjørknes, R. & Nygren, L. M. (2015). Frykten for barnevernet. En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 81-96. doi: [10.18261/issn.1891-1838](https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838)
- Heggen, K. & Dahl, S.L. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen FO*, 10(1), 70-83. Hentet fra <http://fonteneforskning.no/forskningsartikler/barnevernets-kunnskapsgrunnlag-6.19.507759.62b1156a36>
- Helsedirektoratet. (2017). *Informasjonsskriv om rituell omskjæring av gutter*. Hentet fra <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1352/Rituell%20omskj%C3%A6ring%20av%20gutter%20-%20norsk.pdf>
- IFSW. (2014) *Global Definition of Social Work*. Hentet fra <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>
- Manum, A. (2015). Innvandererens utfordringer til norsk barnevern. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(2), 140-146. doi: [10.18261/issn.1891-1838](https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838)
- Vannebo, A. (2015, 15. april). Foreldretrening i nord – til mødre fra fra sør. NUBU. Hentet fra <http://www.nubu.no/aktuelt/foreldretrening-i-nord-til-modre-fra-sor-article2102-119.html>
- Vannebo, A. (2009). *PMTO-kurs for pakistanske og somaliske mødre*. Hentet fra <http://www.nubu.no/aktuelt/pmtokurs-for-pakistanske-og-somaliske-modre-article945-119.html>
- Proba Samfunnsanalyse. (2017). *Barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem*.

- (Proba-rapport 3/2017). Hentet fra [https://www.bufdir.no/Global/Barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem.pdf](https://www.bufdir.no/Global/Barn_med_minoritetsbakgrunn_i_fosterhjem.pdf)
- SSB. (2017). *Barnevern*. Hentet fra <https://www.ssb.no/barneverng/>
- SSB. (2016). *Bedre integrert enn mor og far*. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/bedre-integrert-enn-mor-og-far>
- SSB. (2017). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2017*. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2017-03-02>
- SSB. (2018). *Norskfødte med innvandrerforeldre i større grad i arbeid eller utdanning enn innvandrere*. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/norskfodte-med-innvandrerforeldre-i-storre-grad-i-arbeid-eller-utdanning-enn-innvandrere>
- Stokke, O. & Olsen, T. (2018, 11. februar). – Foreldrekurs bør bli obligatorisk for flytninger. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/vmQ41j/-Foreldrekurs-bor-bli-obligatorisk-for-flyktninger>
- Stokke, O. & Olsen, T. (2018, 10. februar). Somaliske foreldre er livredde for det norske barnevernet. Det utnytter barn for å få frie tøylar. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/A2dale/Somaliske-foreldre-er-livredde-for-det-norske-barnevernet-Det-utnytter-barn-for-a-fa-frie-toyler>

Figurer

- Figur 1 Eksempel på analysetrinn.....33
- Figur 2 Modell på utfordringer mellom klienter av barnevernet og det somaliske miljøet....47
- Figur 3 Oversikt over hva informantene mener er viktig i kontakten med barnevernet.....71

VEDLEGG 1 - Informasjonsskriv

”Somaliske mødre og barneverntjenesten i Norge”

Hei! Jeg heter Nasra Cosob Hussein Jama, og jeg skal skrive en masteroppgave i sosialt arbeid ved VID Vitenskapelige høgskole i Oslo. Min veileder i dette prosjektet er professor Tor Slettebø.

Mitt tema er somaliske mødres opplevelse av barneverntjenesten i Norge. Jeg ønsker gjennom et intervju å undersøke hvilke opplevelser somaliske mødre som har hatt kontakt med barneverntjenesten har. For å finne mer ut av dette, ønsker jeg å intervju somaliske mødre.

Intervjuet vil være delvis strukturert med forberedte spørsmål. Det vil foregå individuelt og vare ca. 1 time. Vi kan sammen avtale sted for intervju etter hva som passer. Intervjuet vil bli tatt opp med båndopptaker, og jeg vil ta noen notater underveis. Informasjonen jeg innhenter vil med din tillatelse bli behandlet konfidensielt. Det vil kun bli brukt med hensikt til denne studien i henhold til høgskolens regler for datainnsamling. Du vil ikke kunne bli gjenkjent i studien, da dine personlige opplysninger vil bli bevart. Forventet dato for prosjektslutt vil være 31.12.2018, og opplysningene innhentet i denne studien vil anonymiseres innen denne datoen. Din deltagelse vil bli satt stor pris på, og ha en stor betydning for denne studien og dens resultater.

Din deltakelse er helt frivillig, og du kan når som helst velge å trekke deg uten noen konsekvenser. Har du spørsmål om studieprosjektet kan du ta kontakt med meg på telefonnummer 48 26 04 85 eller sende en e-post til cosob49@hotmail.com. Du kan også ta kontakt med Tor Slettebø på telefonnummer 22 45 19 55 eller sende e-post til tor.slettebo@vid.no.

Dersom du ønsker å delta, hadde det vært fint om du kunne signere vedlagt samtykkeerklæring.

På forhånd takk!

Med vennlig hilsen

Nasra Cosob Hussein Jama

VEDLEGG 2 - Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om masteroppgaven til Nasra Cosob Hussein Jama ''Somaliske mødre og barneverntjenesten i Norge'', og er villig til å delta. Jeg har forstått hva min deltakelse innebærer.

Telefonnummer:.....

E-postadresse:.....

Bosted:.....

Hvor lenge du har vært i Norge:.....

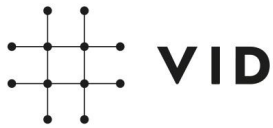
Jobbsituasjon:.....

Sivilstatus:.....

Antall barn:.....

Signatur:.....

VEDLEGG 3 - Intervjuguide

Intervjuguide

1. Informasjon om undersøkelsen og om konfidensialitet

2. Den første kontakten med barnevernet

- a. Når kom du i kontakt med barneverntjenesten i Norge for første gang?
- b. Hvordan kom du i kontakt med barnevernet?
- c. Hva gjaldt saken? Hvilke hjelpebehov hadde du?
- d. Hvilke forventninger hadde du til møtet med barnevernet?
- e. Hvordan opplevde du møtet med barnevernet? Følte du deg hørt og forstått?
- f. Opplevde du at de hadde nok kompetanse om din kultur?
- g. Var det tolk tilstede og hvordan opplevde du i så fall dette?
- h. Hva fikk du av hjelp? Hvilke tiltak ble satt inn? Fikk du den hjelpen som du trengte?
- i. Hva var bra og hva kunne ha vært annerledes i det første møtet med barnevernet og hjelpen som du fikk/ikke fikk?

3. Videre kontakt med barnevernet

- a. Hva slags kontakt har du hatt med barnevernet siden du fikk kontakt første gang?
- b. Hvordan har du opplevd denne kontakten? Er du blitt forstått og lyttet til? Har du fått den hjelpen du har trengt? Er situasjonen blitt bedre eller verre? Har dette hatt sammenheng med barnevernets innsats?

4. Oppfatningen av barnevernet

- a. Hva er det generelle inntrykket du har av barnevernet i Norge?
- b. Hva slags informasjon har du om hva barnevernet er, hva barnevernet kan hjelpe til med, hvordan det er organisert, om lovverket osv?
- c. Mange brukere som kommer fra andre land, opplever den norske lovgivningen som svært fremmed sammenlignet med egen kultur. Har du noen tanker om dette?

d. I Norge har barn mange rettigheter som barn i andre land ikke har. Hva tenker du om dette?

e. Synes du det er vanskelig at du er / har vært i kontakt med barnevernet? Er det noen som fordømmer deg? Hvordan kommer dette til uttrykk?

f. Har du fått råd og tips til hvordan du skal forholde deg til barnevernet angående saken din av andre i det norsk-somaliske miljøet?

g. Hvilket syn på barnevernet ble formidlet?

h. Hva tror du er grunnen til at de formidlet slike synspunkter?

i. Hvilken nytte har du hatt av det videre?

5. Foreldreskap og kulturelle perspektiver

a. Hvordan opplever du rollen som (somalisk) mor i Norge?-Hvordan vil du beskrive rollen som en god mor?

b. Hvordan håndterer du det som kan være vanskelig når det gjelder barneoppdragelse og det å være mor?

c. Har du noen å snakke med om dette?

d. Fortell om barneoppdragelse og foreldreroller i somalisk kultur.

e. I dine ord, hva er forskjellen på barneoppdragelse i Norge versus Somalia?

f. Hvordan vokste du opp som barn i Somalia?

6. Tilleggsspørsmål

a. Hvordan opplever du å være / å ha vært en klient i barnevernet?

b. Hvordan har det påvirket deg som menneske og mor?

c. Er det noe annet du vil fortelle meg om kontakten med barnevernet?

d. Hvordan opplevde du intervjuet?